

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

x. A

S.O.U.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1954:15

Civildepartementet

OM KOMPETENSKRAV

1. *Allmänna synpunkter*
2. *Realexamen vid kommunikationsverken*

BETÄNKANDE

AVGIVET AV KOMPETENSUTREDNINGEN

Stockholm 1954

Statens offentliga utredningar 1954

Kronologisk förteckning

1. Svensk namnbok 1954. Statens Reproduktionsanstalt. 224 s. **Fi**.
2. Musikliv i Sverige. Betänkande med förslag till åtgärder för att främja det svenska musiklivets utveckling. Idun. 447 s. **E**.
3. Kollektivhus. Victor Petterson. 116 s., 20 s. pl. **S**.
4. Moderskapsförsäkring m. m. Idun. 154 s. **S**.
5. Vården vid ungdomsvårdsskolorna. Victor Petterson. 138 s. **S**.
6. Ärvdabalk. Norstedt. 257 s. **Ju**.
7. Nordisk passfrihet. Del III. Upphävande av all passkontroll vid gränserna mellan de nordiska länderna. Gernandt. 39 s. **U**.
8. Nordisk kontakt. Betänkande om utgivande av en nordisk parlamentarisk tidskriftspublikation. Gummesson. 14 s. **Ju**.
9. Betänkande angående instansordningen i vattenmål m. m. Gummesson. 90 s. **Ju**.
10. Förslag till lag om sparbanker m. m. Victor Petterson. 330 s. **Fi**.
11. Yrkesutbildningen. Hæggeström. 467 s., 2 kartor. **E**.
12. Elkraftförsörjningen. Kihlström. 473 s. **K**.
13. En gemensam nordisk marknad. Victor Petterson. 120 s. **H**.
14. Betänkande med utredning och förslag rörande hörselvården. Norstedt. 165 + VI s. **I**.
15. Om kompetenskrav. Betänkande avgivet av kompetensutredningen. Gernandt. 55 s. **C**.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E**. = ecklesiastikdepartementet, **Jo** = jordbruksdepartementet.

OM KOMPETENSKRAV

1. *Allmänna synpunkter*
2. *Realexamen vid kommunikationsverken*

BETÄNKANDE

AVGIVET AV KOMPETENSUTREDNINGEN

Stockholm 1954

OM KOMPETENSKRAV

1. Syftet med denna föreskrift är att fastställa de krav som ställs på sökanden för att kunna ansöka om tillstånd att utöva yrket som advokat i Sverige.

2. Sökanden ska ha utövat yrket som advokat i ett annat land i minst fem år före ansökan.

Utskrift från SFS 1997:100

Innehåll

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Civildepartementet	5
Allmänna synpunkter på användningen av formella kompetenskrav inom statsförvaltningen	7
Problemställningen	7
De formella kompetensföreskrifternas betydelse	8
Det organisatoriska behovet	8
Rättsliga synpunkter	10
Samband med utbildningsväsendet	10
Kompetenskrav och demokrati	13
Ekonomisk betydelse för samhället och den anställda	16
Slutsatser: reformer, ej generellt avskaffande av kompetenskraven	19
Ökad hänsyn till praktiska meriter	21
Fackliga kompetenskrav	23
Allmänbildningskrav	24
Realexamen som kompetenskrav	26
Realexamen som kompetenskrav för vissa befattningar vid de statliga kommunikationsverken	28
Bilaga 1	
A. Kompetenskrav för befattningar vid postverket	33
B. PM av generalpoststyrelsen angående kompetensfordringar m. m. för erhållande av befattning i postverket	34
Bilaga 2	
A. Kompetenskrav för befattningar vid statens järnvägar	39
B. Utdrag av skrivelse den 2.6.53 från överdirektören i järnvägsstyrelsen	41
C. Inom järnvägsstyrelsen gjord sammanställning med vissa uppgifter angående kompetensfordringar m. m. för erhållande av befattning vid statens järnvägar	42
Bihang 2 A—2 D	45

Bilaga 3

A. Kompetenskrav för befattningar vid televerket	48
B. Utdrag av skrivelse den 5.9.53 från telegrafstyrelsens personal- och kanslibyrå	49

Bilaga 4

Förslag till ändring av 33 § instruktionen för generalpoststyrelsen . . .	51
---	----

Bilaga 5

Förslag till ändring av §§ 50 och 81 instruktionen för järnvägssty- relsen	52
---	----

Bilaga 6

Förslag till ändring av 32 § instruktionen för telestyrelsen	55
--	----

*Till Herr Statsrådet
och Chefen för Kungl. Civildepartementet*

Genom beslut den 7 mars 1952 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för civildepartementet att tillkalla två utredningsmän med uppdrag att verkställa utredning rörande gällande kompetensförordningar och därmed sammanhängande frågor samt att förordna sekreterare åt utredningsmännen.

Med stöd av bemyndigandet tillkallades den 9 april 1952 numera regeringsrådet O. H. Klackenbergs och rektorn vid tekniska högskolan i Stockholm, professorn R. Woxén att verkställa ifrågavarande utredning. Till sekreterare förordnades samma dag numera t. f. förste kanslisekreteraren i finansdepartementet N. E. B. Fjellander.

Utredningsmännen, som antagit benämningen kompetensutredningen, få härmed vördsamt överlämna ett betänkande, vari sammanförts dels allmänna synpunkter på användningen av formella kompetenskrav inom statsförvaltningen, dels förslag rörande realexamen som kompetenskrav för vissa befattningar vid de statliga kommunikationsverken.

Stockholm den 7 april 1954.

Henrik Klackenbergs

R. Woxén

/ Nils Fjellander

Die hier angeführten

und haben die besten Ergebnisse

Es ist zu erwarten, dass die hier angeführten
Ergebnisse die besten sind, die bis jetzt
erzielt worden sind. Die hier angeführten
Ergebnisse sind die besten, die bis jetzt
erzielt worden sind.

Die hier angeführten Ergebnisse sind die besten,
die bis jetzt erzielt worden sind. Die hier
angeführten Ergebnisse sind die besten,
die bis jetzt erzielt worden sind.

Die hier angeführten Ergebnisse sind die besten,
die bis jetzt erzielt worden sind. Die hier
angeführten Ergebnisse sind die besten,
die bis jetzt erzielt worden sind.

Die hier angeführten Ergebnisse sind die besten,
die bis jetzt erzielt worden sind. Die hier
angeführten Ergebnisse sind die besten,
die bis jetzt erzielt worden sind.

Stochholm den 7. April 1885.

Herrn Dr. ...

...

Allmänna synpunkter på användningen av formella kompetenskrav inom statsförvaltningen

Problemställningen

I de direktiv för sitt arbete, som kompetensutredningen erhållit genom civilministerns anförande till statsrådsprotokollet den 7 mars 1952, understrykes, att det är av väsentlig betydelse att högre kompetenskrav för erhållande av viss befattning icke uppställas, än som kunna anses sakligt motiverade. Närmast torde härmed ha åsyftats att ställa under debatt problemen om i vilken utsträckning nu gällande formella kompetensfordringar verkligen äro erforderliga och i vad mån innehavarna av de tjänster, för vilka formella kompetenskrav uppställts, sysselsättas med arbetsuppgifter, som motivera förefintliga kompetenskrav. Utredningsuppgiften omfattar givetvis även det principiella spørsmålet huruvida det är lämpligt att inom statsförvaltningen över huvud taget uppställa formella kompetensföreskrifter och — om bibehållandet av sådana föreskrifter anses önskvärt — huru kompetenskraven böra utformas.

De kompetensbestämmelser, som f. n. finnas, äro i allmänhet inskrivna i ämbetsverkens och myndigheternas instruktioner eller i annan allmän författning samt ha formulerats efter på det hela taget samma principer, oberoende av om den fordrade kompetensen ligger på en högre eller lägre nivå. Vanligen stadgas för behörighet till viss tjänst eller viss grupp av tjänster att en

angiven examen eller någon av angivna alternativa examina avlagts. Stundom förstärkes examenskravet genom att vissa minimibetyg erfordras i ett eller flera ämnen. Å andra sidan förekommer även i icke obetydlig omfattning en uppmjukning av fordringarna genom stadganden att de angivna examina kunna ersättas med annan likvärdig examen eller med en mot den angivna examen svarande utbildning. Endast i ett mindre antal fall förekomma bestämmelser, som innehålla ett i allmänna ordalag uttryckt krav på viss reell kompetens. Bestämmelser av denna typ gälla vanligen befattningar i de lägre karriärerna; exempel finnas dock även i fråga om befattningar i t. ex. amanuenskarriären. Slutligen må även nämnas, att kompetensföreskrifter helt och hållet saknas vid ett antal ämbetsverk med i allmänhet relativt nyutfärdade instruktioner.¹

Man torde kunna utgå från såsom självklart, att bestämda fordringar på reell kompetens, varierande alltefter arbetsuppgifternas art, måste upprätthållas inom statsförvaltningen lika väl som inom annan verksamhet. Problemet är i vad mån och på vilket sätt dessa

¹ En redogörelse för inom statsförvaltningen förekommande kompetensbestämmelser återfinnes i den av statens arbetsmarknadskommision utarbetade sammanställningen "Kompetensfordringar för statliga, vissa halvstatliga och kommunala tjänster m. m." (SOU 1947: 19).

kompetenskrav böra fastställas i instruktioner och liknande författningar. Syftet med de formella kompetenskraven är, såsom i direktiven för utredningen angivits, väsentligen att garantera att vederbörande befattningshavare har erforderlig utbildning för att på ett tillfredsställande sätt kunna fullgöra de på honom ankommande göromålen. Något principiellt hinder föreligger givetvis icke för staten att tillgodose detta syfte genom att helt överlämna åt de tillsättande myndigheterna att, obundna av alla föreskrifter, i varje särskilt fall pröva om den erforderliga reella kompetensen är för handen. Så har ju redan, som nyss nämnts, skett vid några ämbetsverk. Såvitt utredningen kunnat konstatera, har vid dessa verk, där formella kompetenskrav saknas, bedöm-

ningen av kompetensproblemen vid tjänstetillsättningar i praktiken nära anslutit sig till den bedömning, som hos andra myndigheter skett med stöd i givna föreskrifter. En sålunda ådagalagd stadgad grunduppfattning och praxis i dessa angelägenheter kunde givetvis åberopas som motiv för att ge ämbetsverken den ökade frihet vid bedömningen, som skulle ligga i frånvaron av alla bestämmelser och som skulle ge möjlighet till mera individuell prövning. Å andra sidan har frånvaron av kompetensregler i allmänhet förelegat under så kort tid och inom så begränsade områden av statsförvaltningen, att man icke torde kunna draga några säkrare slutsatser om hur en sådan anordning generellt genomförd skulle verka i olika avseenden.

De formella kompetensföreskrifternas betydelse

Innan kompetensutredningen till behandling upptager olika frågor om revision av formella kompetensföreskrifter, anser sig utredningen böra ägna uppmärksamhet åt principspörsmålet om de formella kompetensföreskrifternas vara eller icke vara inom statsförvaltningen. Mot bakgrunden av en *allmän diskussion om kompetensföreskrifternas betydelse inom statsförvaltningen, deras syfte och verkningar*, vill utredningen söka komma fram till en uppfattning, vilken kan tjäna, såsom en arbetshypotes i frågan, huruvida det kan anses rimligt att räkna med att i någon större omfattning för statsförvaltningens del helt avskaffa de formella kompetensföreskrifterna.

Formella kompetensföreskrifter med syfte att hos en tjänsteman garantera den för tjänstens tillfredsställande skötsel erforderliga utbildningen förekom-

ma i vårt land i väsentligt större utsträckning inom den statliga och kommunala förvaltningen än inom den enskilda verksamheten. Man ställer sig gärna frågan varför så är fallet. Skälen äro flera och delvis historiskt betingade.

Det organisatoriska behovet

Den dragning mot formbundenhet, som av gammalt ansetts präglad allmän förvaltningsverksamhet i konstitutionella former, utgör i och för sig icke någon tillräcklig förklaringsgrund för förekomsten av formella kompetensföreskrifter för statliga och kommunala befattningar. Dylika föreskrifter äro icke något speciellt statligt eller kommunalt utan torde åtminstone till en del vara *en funktion av verksamhetens omfattning och karaktär*. De kommunala kompetensföreskrifterna tyckas, i den mån

stater icke föreskrivit dem såsom villkor för statsbidrag o. dyl., ha utvecklats huvudsakligen i anslutning till det för statsförvaltningen gällande systemet av dylika föreskrifter och diskuteras icke särskilt i det följande.

Även i fråga om enskilda företag torde gälla, att ju större ett företag och ju mera utbredd och differentierad dess organisation är, desto svårare blir den centrala ledningens uppgift att hålla samman verksamheten. Desto starkare blir då tendensen att sörja för en enhetlig handläggning och bedömning av likartade frågor genom utfärdandet av föreskrifter eller anvisningar; mer eller mindre bindande för de underlydande funktionärerna. Beträffande villkoren för vinnande av anställning inträder behovet av dylika föreskrifter som regel först på ett relativt sent stadium av företagets utveckling. Företaget måste ha nått betydande storlek, utbredning eller differentiering, innan frågorna om anställande av personal, vilka ju äro relativt fåtaliga i förhållande till spörsmålen inom den löpande verksamheten, bli så vanskliga att hålla samman att skriftlig reglering ifrågakommer. Merendels stannar det för enskilda företag vid en under hand utbildad men likväl ofta mycket fast praxis att för vissa befattningar kräva viss examen, exempelvis examen från handelshögskola eller teknisk högskola. Här bortses från de fall, då enskilda företag redan från begynnelsen av speciella skäl uppställa formella kompetensföreskrifter, exempelvis i rekylamsyfte, önskan att erhålla anseende för vederhäftighet i allmänhetens ögon eller att erhålla viss auktorisation (advokatbyråer, auktoriserade revvisorer, massageinstitut) eller i syfte att erhålla statlig auktorisation i form av examensrätt o. dyl. eller att få statsbidrag (privatskolor och andra utbildningsanstalter).

För statens del gör sig det så att säga normala arbetsgivarbehovet av fastställda föreskrifter rörande anställningsvillkoren gällande i prononcerad grad. Statsföretaget torde, åtminstone i dess moderna västeuropeiska gestaltning — välfärdsstaten med relativt omfattande affärsverksamhet — merendels vara det både största och lokalt mest förgrenade företaget inom ett land och tillika det företag, som inom åtskilliga verksamhetsområden har de mest specialiserade funktionärerna. Givetvis är och förblir det inom en organisation av sådan storleksordning och typ en ständigt öppen fråga, i vilken utsträckning avgörandena rörande anställningsvillkoren lämpligen kunna och böra decentraliseras och överlämnas till mer eller mindre fritt, skönmässigt bedömande av de olika företagsenheterna. Det är svårt att i allmänna termer angiva, huru en dylik avvägning bör ske inom olika områden och med avseende på olika slag av anställningsvillkor. Utvecklingen i vårt land får anses i fråga om de egentliga löne- och pensionsbestämmelserna ha gått mot en ökad centralisering, måhända främst som en följd av löntagarorganisationernas egen utveckling med centrala avtalsuppgörelser som det normala funktionssättet. I fråga om anställningsvillkor av den typ, som de formella kompetensföreskrifterna representera, har däremot en tendens att överlämna ökad beslutanderätt åt det anställande organet gjort sig märkbar under de senaste decennierna.

Även om det synes naturligt att inom statsföretaget den tendens till ökat behov av fast reglering av kompetensföreskrifter o. dyl., som följer med vädningen av ett företag och ökningen av differentieringen i dess verksamhet, starkt framträtt, har den angivna arbetsgivaresynpunkten för statens del icke varit och kan icke heller bli den enda

och avgörande synpunkten vid ställningstagandet till de formella kompetensföreskrifterna inom statsförvaltningen. På grund av statens särskilda ställning inom samhällslivet är det naturligt att andra mer eller mindre välgående synpunkter och krav ha gjort sig gällande och att förskjutningar i betraktelsesättet ägt rum under olika tidsperioder.

Rättsliga synpunkter

Statens funktion såsom *rättsordningens upprätthållare* torde medföra en benägenhet att anlägga rättssynpunkter även på anställandet av statens egna funktionärer och därmed att fastställa regler beträffande förfarandet vid och villkoren för anställning i statlig tjänst. I särskilt hög grad lär detta gälla i fråga om den svenska staten, i vars grundlag inskrivits ett krav på att skicklighet och förtjänst allena skola vara avgörande vid Konungens utnämningar av ämbets- och tjänstemän. Detta grundlagsbud, som ursprungligen riktade sin spets mot bördsprivilegier och kungligt godtycke, har efter hand framstått såsom ett fast stöd för kraven på objektivitet och rättvisa vid statliga tjänsteställningar i allmänhet. På denna grund ha emellertid de juridiska likställighetssynpunkterna utvecklats och gjort ansökningsförfarandet och anställningsvillkoren alltmera forbundna. En dylik byråkratisering av tjänsteställningarna hos staten utgör ur rättssäkerhetssynpunkt en styrka men innesluter samtidigt en svaghet. Vid tjänsteställningar, åtminstone i lägre instanser, drives stundom det formella kravet på allas lika rätt — *nota bene* i den mån de avlagt eventuellt föreskriven examen och inlämnat föreskrivna ansökningshandlingar inom fastställd tid — på ett sådant sätt, att detta krav går ut över det minst lika befogade anspråk, som sta-

ten i egenskap av arbetsgivare har, nämligen att den i det särskilda fallet lämpligaste skall erhålla befattningen.

Tjänsteställningar kunna självfallet icke utan allvarliga risker för statsförvaltningens effektivitet erhålla en karaktär, som alltför mycket närmar sig domstolsprövningens former. Betydande eftergifter i effektivitetshänseende torde den demokratiska rättsstaten dock alltid, åtminstone under normala tider, få räkna med att göra för att tillgodose rättssynpunkterna även vid tjänsteställningarna. Frågan är endast var den tillbörliga gränslinjen går på ifrågavarande område, där onekligen en oförsiktig förskjutning av positionerna kan vålla skador. Vissa rättsliga garantier för objektivitet och rättvisa vid befordran torde enligt rådande uppfattningar få anses höra till de omistliga delarna av statstjänsten. Dessa garantier böra nog numera inräknas i den säkerhet, som karakteriserar kronans enligt gammalt talesätt "magra kaka". I den mån lättnader i de formella föreskrifterna finnas ur ena eller andra synpunkten önskvärda, måste för den skull fördelarna därav vägas mot nackdelarna och en försiktig avvägning göras, så att icke grundläggande garantier av rättslig eller annan art äventyras och portarna i praktiken öppnas för godtycke av ena eller andra slaget. Statsverksamhetens utbredning till nya områden, särskilt inom affärslivet, gör å andra sidan nackdelarna av den statliga forbundenheten även i detta hänseende större och kravet på lättnader däri mera trängande.

Samband med utbildningsväsendet

Statens ställning såsom *huvudansvarig för undervisnings- och utbildningsväsendet* i landet föranleder även en delvis annan bedömning av de formella kompetensföreskrifterna än den som

staten i egenskap av enbart arbetsgivare hade anledning göra. Detta gäller såväl om utbildningen och undervisningen drives direkt i statlig regi eller om den drives av annan huvudman med statsbidrag i enlighet med av staten fastställda normer. Redan den omständigheten att staten fastställer normerna för såväl lägre som högre skol- och yrkesutbildning innebär, att staten i viss omfattning har haft och fortfarande har särskilda möjligheter att utforma examenskrav med hänsyn till statsförvaltningens behov. I den mån en dylik anpassning ägt rum, föreligger en naturlig benägenhet att använda examensbeteckningen för att ange det kunskapsmått och/eller de färdigheter, som krävas vid olika statliga befattningar. En anpassning mellan examenskraven och det statliga arbetsgivarbehovet har självfallet främst varit möjlig inom studieområden, där utbildningen för det stora flertalet syftat till att nå statliga anställningar. Detta är i hög grad fallet även beträffande den akademiska utbildningen. Utan att brista i respekt för forskningsuppgifternas betydelse måste man konstatera, att universiteten företrädesvis varit undervisningsanstalter för statsfunktionärer av olika fakulteter, präster, domare, läkare och lärare vid lärdomsskolorna.

För statens del framstår det ofta som en ren lämplighetsfråga om utbildningen inom områden, där det statliga utbildningsbehovet är det praktiskt dominerande, skall läggas inom vederbörande förvaltning — i vilket fall undervisningen vanligen meddelas efter det att vederbörande blivit anställd (såsom vid försvarsväsendet, kommunikationsverken och tullverket) — eller om utbildningen skall förläggas till fristående läroanstalter såsom universitet, högskolor, seminarier etc. Det är givet att avgörandet av denna lämplighetsfråga blir myc-

ket betydelsefullt för den enskilde, eftersom han i förra fallet under studietiden får ersättning såsom anställd och i det senare fallet principiellt får driva och bekosta utbildningen på egen risk. Lika klart är att samma avgörande även får konsekvenser för löneavvägningen i olika tjänster, eftersom löneförmånerna för den senare gruppen tjänstemän i det långa loppet måste täcka normalt erforderliga studiekostnader. Om emellertid denna lämplighetsfråga lösts så, att utbildningen förlagts till vederbörande verk, föranleder upprätthållandet av formella kompetensföreskrifter vanligen mindre diskussion än om utbildningen skett vid en fristående läroanstalt. Det tages nästan som för givet att genomgång av fackutbildningen i förra fallet är nödvändig och att ingen utan denna utbildning bör erhålla de med verksamheten avsedda tjänsterna. Det anses t. ex. tämligen självklart, att ingen skall få bli lokförare utan att ha genomgått lokförarkurs, officer utan krigsskola eller tullkontrollör utan kammar-skrivarkurs. Den vid fristående läroanstalter förvärvade utbildningen, t. ex. akademisk examen, anses däremot ofta betydligt mera tveksam som kompetenskrav. Detta gäller i mindre grad den medicinska utbildningen, vars fackliga nödvändighet rätt allmänt erkännes, än den filosofiska och rent juridiska utbildningen. I fråga om tjänster av allmänt administrativ karaktär har denna uppfattning såtillvida ofta fog för sig, att den erforderliga utbildningen kan vara alternativ. En politices magister kanske sköter en viss tjänst lika bra eller bättre än en jurist med tingsmeriter. Och det finns byråsekreterartjänster, där den erforderliga utbildningen ligger på andra områden än akademiska studier. Det innebär, att i administrativa tjänster kan erfordras fackutbildning av olika art och att det i

viss omfattning blir en fråga från fall till fall, vilken fackutbildning som skall anses vara den lämpliga. Men bedömningen av det fastställda kravet på viss fackutbildning kan rimligen icke göras beroende därav, om denna fackutbildning inhämtats genom kurser vid ämbetsverket efter vunnen anställning, genom praktiskt arbete i lägre tjänst eller utom tjänsten eller genom teoretiska studier före statsanställningen. För staten, som fastställt kraven för olika universitetsexamina, lär angivandet av en dylik examen såsom formell kompetensföreskrift vid vissa tjänster, exempelvis juris-kandidatexamen för domare och filosofisk ämbetsexamen för vissa läroverkslärare, vara ett lika naturligt kompetenskrav som kravet på lokförarkurs för lokförare. Bedömningen av ett kompetenskrav kan sålunda enligt utredningens mening icke grundas på frågeställningen, om staten låtit undervisningen och examensprövningen ombesörjas av professorer och docenter eller om staten ansett mera praktiskt att låta byråchefer och andra administratörer omhändervisa utbildningen inom ämbetsverkens ram.

Det anförda kan sammanfattas så, att i och med att staten anordnat utbildning, som är särskilt lämplig för vissa befattningar, eller fastställt examenskraven, ligger det nära till hands för staten såsom arbetsgivare att använda examensbeteckningen såsom formell kompetensföreskrift. Lämpligheten av en dylik samordning av statens funktioner på utbildningsområdet och såsom arbetsgivare torde i princip godtagas av de flesta. Meningsskiljaktigheterna torde därför i grund och botten ofta röra sig om, huruvida viss utbildning är särskilt lämpad för den eller den befattningen eller om annan kompetens är bättre.

Bedömningen av värdet av formella

kompetensföreskrifter påverkas även i ett annat viktigt hänseende av statens ansvar för undervisnings- och utbildningsväsendet. För den del av kulturpolitiken, som avser hushållningen med den intellektuella arbetskraften, tjäna fastställda kompetenskrav som en viss vägledning. Med hänsyn till den långvariga och för den enskilde och/eller samhället kostsamma utbildningen inom hithörande yrken framstår en planläggning på längre sikt inom detta område såsom särskilt angelägen för samhället. En brist på läkare, läroverkslärare eller tandläkare kan ta decennier att fylla. Även om en dylik planläggning skulle kunna åstadkommas av staten utan att några som helst formella kompetensföreskrifter funnes fastställda, skulle den i ett samhälle med fritt yrkesval dock vara väsentligt svårare att verkställa utan sådana föreskrifter.

Betydelsen av det formella kompetenskravet i detta hänseende framträder måhända klarare, om man ser saken från den enskildes synpunkt. Vetskapen att en viss examen normalt medför kompetens till ett visst yrke eller viss grupp av yrken är självklart ofta av avgörande betydelse för ungdomar, som stå i begrepp att välja yrke och börja sina studier härför. För den långvariga och dyrbara utbildningen vid exempelvis universitet och högskolor framstår en dylik vägledning, även om den aldrig kan eller bör innebära en fastlåsning för framtiden av kompetenskraven, såsom i hög grad önskvärd för främjande av planmässiga studier och ändamålsenlig inriktning av utbildningen. Det kan ifrågasättas, om icke till vissa av de s. k. intellektuella yrkena formella kompetenskrav få anses vara en förutsättning för en tillfredsställande rekrytering, så länge investeringen i studier tages på den enskildes risk. I ett läge, där staten från början utvalde och för

dylika studier anställde och avlönade vissa personer — där de studerande alltså hade samma ställning som de anställda vid ämbetsverk, som själva ombesörja utbildningen — låge problemet i viss mån annorlunda till. Ur denna synpunkt erhålla de formella kompetensföreskrifterna sålunda större betydelse inom de områden, där utbildningen är långvarig, ligger utanför förvaltningen eller bekostas av den enskilde.

Utredningen vill emellertid varna för att draga alltför långt gående slutsatser av dylika resonemang. Staten kan självfallet icke garantera envar, som av egen drift valt att studera och sedan avlagt den för viss tjänst föreskrivna examen, att erhålla av honom åsyftad anställning. En dylik garanti är utesluten i ett samhälle med fritt studieval. Kompetensföreskrifter inom förevarande områden böra enligt utredningens mening icke heller givas den innebörden, att de skulle garantera att inga andra än de examinerade skulle ifrågakomma till förefintliga befattningar. Den som skaffat sig erforderlig fackutbildning på annat sätt bör självfallet äga konkurrera. Längre bör kompetensföreskrifternas ifrågavarande betydelse icke sträcka sig än att tjäna såsom upplysning för de studerande, att vederbörlig examen för närvarande utgör det normala sättet att styrka sina kvalifikationer vid den ordinära rekryteringen.

Kompetenskrav och demokrati

Utredningen vill i detta sammanhang beröra problemet om de formella kompetensföreskrifternas förhållande till *strävandena för ökad demokrati* i vårt samhälle och inom den statliga förvaltningen i synnerhet. Stundom har hävdats den meningen, att avskaffandet av formella kompetensföreskrifter vore ett uttryck för ett allmänt demokratiskt krav. Grundtanken torde då ha varit,

att syftet med dylika föreskrifter väsentligen skulle vara att förbehålla högre statliga befattningar åt innehavare av vissa akademiska examina och inte främst att, såsom utredningen uppfattat dem, garantera staten-arbetsgivaren att erhålla för olika arbetsuppgifter klart kvalificerad arbetskraft. Nämnda tankegång är enligt utredningens mening generellt sett en misstolkning av syftet med statsförvaltningens kompetensföreskrifter. Men utredningen förstår till fullo bakgrunden till uppfattningen och vill ingalunda förneka, att verkningarna av vissa kompetensföreskrifter och dessas tillämpning i praktiken stundom kunnat giva fog för en dylik misstolkning av syftet.

Utredningen, som i det följande skall ägna viss uppmärksamhet åt riskerna för sådana verkningar, vill i anslutning till vad förut anförts här endast understryka, att den anser dylika monopolistiska verkningar vara ur olika synpunkter förkastliga. Det ligger nära till hands att konstatera, att den bristande tillgången på folk med i och för sig nödvändig fackutbildning, exempelvis bristen på läkare och tandläkare, kan medföra situationer, som med nationalekonomiskt språkbruk kallas för monopolistiska. Dylika situationer ha ur löntagargruppens synpunkt självfallet stor betydelse vid löneförhandlingar. Det bör emellertid observeras, att en dylik situation icke behöver ha något som helst samband med för högt eller eljest oriktigt ställda kompetenskrav. Erfarenheterna från både gången och modern tid visa för övrigt, att monopolistisk lönesättning ingalunda har kompetensföreskrifter såsom en nödvändig förutsättning. Grunden är ofta av annan art. I den mån så är fallet, variera botemedlen med de speciella orsakerna. Ofta gäller det att öka tillgången på kompetent arbetskraft genom intensifiering

av utbildningen på området eller, på kortare sikt, användande av utländsk arbetskraft. Självfallet kan också ett rationellare utnyttjande av den högkvalificerade arbetskraften i vissa fall vara en lämplig lösning. Utan ändring av kompetensföreskrifterna vidtages då en omorganisation av verksamheten, så att de fackutbildade utnyttjas för sina specialuppgifter på ett mera effektivt sätt än tidigare genom att de frikopplas från enklare funktioner, som överförs på lägre kvalificerad och mera lättrekryterad arbetskraft.

Ett kompetenskrav, som en gång vid sin tillkomst framstod som rationellt och riktigt ur statens-arbetsgivarens synpunkt, kan ett antal decennier eller kanske ett sekel senare, då både utbildningsmöjligheterna och verkens arbetsuppgifter väsentligt förändrats, te sig såsom en kvarleva från ståndssamhällets tider och till sin huvudsakliga verkan påminna om föråldrade skråprivilegier. Uteslutet är likväl icke, att ifrågavarande kompetenskrav alltfört omhuldas av en anrik och förträfflig kår — i en blandning av allmänintresse och egen nytta — och uppfattas såsom en garanti för kårens kvalitet. Existensen av dylika privilegier blir stötande för utomstående, och monopolställningen kan i ekonomiskt hänseende medföra oskäligen förmåner för innehavarna eller åtminstone onödiga kostnader för staten-arbetsgivaren. Icke heller bör den möjligheten historiskt anses i och för sig helt utesluten, att de grupper, som vid tillkomsten av ett kompetenskrav voro de härskande i samhället, genom detta krav tillgodosågo icke allenast det statliga arbetsgivarintresset utan även synpunkter, som med vår tids betraktelsesätt synas hänförliga till klassintressena. I det enskilda fallet är det ofta svårt att utan ingående studier klargöra, om så varit fallet eller icke.

Genom förskjutningar i den politiska makten och nya folkgruppers framträngande till avgörande inflytande i samhället kunna de efterkommande ibland vara benägna att på ett ohistoriskt sätt såsom klassintressen utdöma anordningar, som vid sin tillkomst varit rimliga och rationella ur hela samhällets synpunkt. För nu gällande demokratiska värderingar finns anledning att icke ur bilden av de kompetensföreskrifter, som innefattat krav på akademisk utbildning, tappa bort den omständigheten att den s. k. ståndscirkulationen i äldre tider främst ägde rum inom dithörande yrken. Utredningen är emellertid beredd att av den här diskuterade allmänt negativa inställningen till kompetensföreskrifter acceptera, icke en direkt misstänksamhet mot syftet med olika kompetensföreskrifter, men väl en principiell vaksamhet beträffande deras verkningar.

Enligt utredningens mening bör man vara ständigt beredd att till förutsättningslös omprövning upptaga frågan om olika kompetensföreskrifters ändamålsenlighet. Det bör vara en kontinuerlig statlig uppgift att tillse, att förändringarna i samhällslivet och förskjutningar inom statsverksamheten eller ämbetsverkens arbetssätt vederbörligen vid varje tidpunkt prägla kompetenskraven, så att dessa ej bli föråldrade och härigenom verka monopolistiskt eller i vart fall hindrande för en rationellt driven statsverksamhet. Det är även självfallet, att kompetensbestämmelserna fortlöpande böra anpassas efter förändringarna i undervisnings- och utbildningsväsendets struktur.

Verkningarna av kompetensföreskrifterna bero, som förut antytts, i hög grad av tillämpningen. Den obenägenhet att utnyttja förekommande dispensmöjligheter, som framträtt på sina håll, förklarar i många fall den förut berörda

negativa reaktionen mot alla formella kompetenskrav. Lika väl som en oexaminerad kan ha en allmän, sakligt ogrundad aversion mot examina som kompetenskrav, lika väl förekomma överdrivna föreställningar om den egna utbildningens betydelse hos den formellt kompetente. Även om fördomar av sistnämnda slag utåt mest framträda hos sådana personer, som med svårighet klarat sina examina eller som i dylika fördomar funnit en psykologisk kompensation för bristande framgång i tjänsten, vore det orealistiskt att icke räkna med mer eller mindre omedvetna yrkesfördomar såsom risker vid tillsättande myndigheters bedömanden av dispensfrågor. Dylika risker torde vara särskilt framträdande vid specialinriktade, ensidigt sammansatta verk och institutioner. Det är självfallet att avgöranden i dispensärenden i och för sig höra till de vanskligare personalproblemen för en verksledning. Meddelandet av dispens uppfattas gärna så, att ledningen tar på sig ett särskilt ansvar för den dispenserades duglighet. Det är mänskligt att den, som anses taga på sig sådant ansvar, vill vara mycket säker. Detta föranleder stor — och ofta alltför stor — försiktighet, i synnerhet i de fall, då ledningen med ett bifall till en dispensansökan anses taga ställning emot de examinerades fackorganisation. En sådan organisation kan lätt bli benägen att för sin del tolka dispensen såsom ett intrång i medlemmarnas rättigheter, så länge över huvud taget någon formellt kompetent finnes bland de sökande. Dylika "tolkningar" av dispenser böra enligt utredningens mening bestämt tillbakavisas såsom ohemula och samhällsskadliga monopolkrav. Öppen diskussion med fackorganisationen kan däremot ofta vara tillräddig, så att dess ledning blir ordentligt ställd inför huvudfrågan, vilken av de sökande, den

formellt kompetente eller den som kunde dispensereras, som kan antagas vara den skickligaste och lämpligaste för tjänsten. I den mån personalorganisationer med motsatta intressen bevaka frågan, torde ett objektivt avgörande bli lättare att träffa för verksledningen.

Det är förklarligt, om obenägenheten att ge dispens inom vissa områden och förekomsten av rent stötande fall, där begåvade och skickliga lägre befattningshavare, som skaffat sig erforderlig fackutbildning i annan form än officiella examina, likväl utestängas från befordran eller sätts efter examinerade oduglingar, stundom utlöst en önskan att kompetensföreskrifterna överlag vore borta. Utredningen är icke övertygad att det genom ett generellt avskaffande av formella kompetenskrav skulle bli bättre ens för de självlärda. Det är mycket möjligt, att skärpta examenskrav i praxis skulle utvecklas på vissa områden. En enhetlig reglering av kompetenskraven torde i princip ha övervägande fördelar. I vart fall anser utredningen det vara oriktigt att bedöma kompetensföreskrifternas vara eller icke vara med utgångspunkt från verkningarna av föråldrade sådana föreskrifter eller en stel tillämpning därav.

Utredningen har för sin del ej blivit övertygad om att förekomsten av formella kompetensföreskrifter skulle vara något i och för sig odemokratiskt. Utredningen vägrar att som riktlinje för sitt arbete godtaga den hos demokratins kritiker ej ovanliga uppfattningen, att denna samhällsform skulle innebära en nivellering av utbildningskraven och ett förakt för sakkunskap och expertis. Enligt utredningens uppfattning är det i en mogen demokrati en självklar sak att respektera utbildningskraven lika väl som att förstå både behovet av specialister och begränsningen i deras bedömning. Okunnighetens självtillräcklighet

är en icke mindre fara än specialistdömets begränsning. Det skulle vara en grov misstolkning utav insatserna av de begävningar utan hallstämplad utbildning, som de demokratiska folkrörelserna framburit till ledande platser inom samhällslivet, om man trodde att dessa gärningar utgjorde en vederläggning av den gamla erfarenheten att teoretiska studier och utbildning är den normala vägen till erforderlig facklig kompetens inom vissa områden. De ypperliga insatser, som dessa män och kvinnor gjort i samhällslivet, utgöra en erinran om den begävning och den duglighet, som finns på djupet hos ett folk och som endast under särskilda förutsättningar kommer det allmänna tillgodo i större utsträckning. Tilläggas må att på verksamhetsposter — för vilka kompetensföreskrifter merendels saknas — moget omdöme, klokhet och ledareförmåga äro viktigare egenskaper än den speciella fackliga kompetens, som måste finnas på byråchefs- och sekreterarplanet. Dylika chefsegenskaper förvärfvas uppenbarligen icke genom teoretiska studier och examina, men skadas ej heller därav.

Den demokratiska linjen på ifrågavarande område anser utredningen i första hand ligga i kraven på likställighet i fråga om utbildningsmöjligheter, så att begåvade människor i kommande generationer erhålla den för dem lämpliga utbildningen utan hinder av ekonomiska och geografiska förhållanden i deras föräldramiljö. I andra hand innefattar denna linje ett krav på att begävningar utan officiell utbildning kunna komma till sin rätt och bli till fullo utnyttjade i statens tjänst, utan att hindras av föråldrade kompetensföreskrifter eller stel tillämpning av sådana bestämmelser. Upprätthållandet av ett system av formella kompetenskrav, som angiva de normala fordringarna på tjänsteinnehavarna, anser utredningen

vara väl förenligt med denna demokratiska målsättning.

Ekonomisk betydelse för samhället och den anställde

De formella *kompetensföreskrifternas ekonomiska betydelse* innefattar problem, som delvis berörts i det föregående men som här må ägnas ytterligare någon uppmärksamhet. Sett ur statens arbetsgivarens synpunkt föreligger här spörsmålet, om ett system av formella kompetensföreskrifter medför högre kostnader än en förvaltning utan fastställda kompetenskrav och sålunda är statsfinansiellt ogynnsamt. Utredningen anser sig icke kunna besvara den frågan utan vidare jakande. A priori kan väl sannolikheten tyckas tala för att så är fallet. Vid den statsfinansiella bedömningen kan emellertid kostnadsfrågan icke tagas så enkelt som ett övervägande endast av huruvida lönekostnaderna bli högre eller lägre. Därvid måste även beaktas den ekonomiska betydelsen av den garanti för kvalificerade tjänstemän, som formella kompetensföreskrifter kunna antagas innefatta. Lika litet som inom enskilda företag gäller för statsförvaltningens del att billigare arbetskraft i och för sig ger bättre ekonomi; det beror helt på om och i vad mån minskningen i lönekostnad medför en sänkning i standarden av arbetsprestationerna. Det är lätt att utföra resonemanget i fråga om sådan statlig verksamhet, där personalen omhänderhar komplicerad och dyrbar materiel. En genom sänkt kompetens vunnen kostnadsminskning kan tänkas direkt bli motvägd genom ökning av andra poster på kostnadssidan såsom materielförstörrelse och snabbare förslitning av materielen på grund av bristande sakkunskap.

Det torde dock vara ogörligt att generellt genomföra ett dylikt resonemang för statens del. Inom åtskilliga områden av den statliga verksamheten äro

de ekonomiska följderna av en sänkt utbildningsstandard för tjänstemännen svårare att konstatera och ekonomiskt bedöma. I betydande utsträckning saknar en evalvering i pengar av dylika verkningar större mening, eftersom den ekonomiska bedömningen anses irrelevant. Följderna av en minskad trafik-säkerhet kunna möjligen ekonomiskt vägas, även om man gärna anlägger andra aspekter än de ekonomiska på skadorna å person och liv. Men de ekonomiska nackdelarna av exempelvis okunnigare lärare och domare i form av en lägre folkbildning eller en minskad rättssäkerhet frågar man icke efter. Värdet av den standard i fråga om folkbildning och rättssäkerhet, som krävs i vårt samhälle, mäta vi icke gärna i pengar utan äro benägna att uppfatta en viss invand standard såsom självändamål. Detta hindrar icke att vid reformer även på dessa områden en vanskelig avvägning likväl göres mellan fördelarna därav och kostnaderna. Principiellt sett innefattar emellertid, närmare besett, en allmän ekonomisk bedömning av vad förekomsten av formella kompetensföreskrifter kan betyda ur skattebetalarnas synpunkt ett inbördes vägande av subjektiva värderingar, som enligt utredningens uppfattning saknar rimligt begreppslikt innehåll. Utredningen anser sig för den skull kunna lämna denna allmänna frågeställning åsido.

Å andra sidan finner utredningen det vara av vikt att fästa uppmärksamheten på den *lönestegringsmekanism*, i vilken de formella kompetenskraven kunna ingå vid löneförhandlingar eller eljest vid fastställande av lönegradsplacering för olika tjänster. Det är ju ett mycket naturligt argument i en förhandling vid en tjänsteförteckningsrevision att peka på den normala utbildningstidens längd i fråga om olika befattningar. Ju längre utbildningen är, desto högre bör löne-

graden vara, eftersom lönen i det långa loppet bör täcka förräntning och amortering av den enskildes normala utbildningskostnad. Utbildningen fixeras gärna i form av krav på avlagd examen eller genomgångna kurser.

En höjning av kompetenskraven utgör ofta ett intresse, varom löntagarna och fackmyndigheten lätt enas. Det höjda kompetenskravet stödes av tjänstemannaorganisationen, eftersom det ger ett stöd åt höjda löneanspråk. Att en betydande andel eller kanske flertalet av organisationens medlemmar icke avlagt den föreskrivna examen, utgör icke något hinder, eftersom regeln vid lönegradsuppflyttningar numera synes vara att kompetenskravet — inkonsekvent nog — eftergives för de redan utnämnda tjänsteinnehavarna. Personalen kan givetvis även ha andra skäl att slå vakt om kompetenskraven (yrkets anseende, hinder för viss konkurrens). Den statliga fackmyndighet, under vilken tjänsterna sortera, bejakar självfallet gärna ett höjt kompetenskrav och lönegradsuppflyttningen, både därför att myndigheten anser sig få mera välkvalificerad personal och därför att bättre lönegradsplacering underlättar rekryteringen samtidigt som den ökar tillfredsställelsen hos de redan anställda. Hos vissa verk kan hänsyn till statens eller verkets ekonomiska intresse i någon mån vara en återhållande faktor hos verksledningen, men vanligen överväger fackintresset och önskan att nå en förbättrad ställning i konkurrensen om arbetskraften. Även om verksledningen icke är förhandlande part å statens vägnar har dess och personalens här sammanfallande intressen givetvis stor betydelse.

Den utomstående statliga förhandlingsparten kan även vara intresserad av att fixera kompetenskravet; fixeringen anses ge en garanti för att staten får valuta för lönegradshöjningen

och är kanske ägnad att begränsa konsekvenserna av den medgivna lönegradsuppflyttningen inför befarade krav från andra befattningshavarkategorier med likartade arbetsuppgifter. Möjligheterna för de myndigheter, som ha att tillvarataga de statsfinansiella synpunkterna, att vid remissbehandlingen påverka resultatet av en sålunda träffad förhandlingsuppställning äro som bekant mycket ringa. Kungl. Maj:t och riksdagen synas praktiskt taget alltid ha känt sig bundna av uppställningar av dylik art, även i detaljer.

Den tidigare vanliga vägen till högre kompetenskrav och lönegradsplacering var icke lika ödesbunden som den nyss skisserade. Då det gällt att åstadkomma förbättringar på ett visst område anförtros utredningen vanligen åt en kommitté eller några sakkunniga, merendels bestående av personer med speciellt intresse för saken. För att få en god standard på verksamheten vill man självfallet ha väl kvalificerade tjänstemän. En tillfredsställande rekrytering förutsätter konkurrenskraftiga löner. Genom att fixera kvalifikationerna i examens- eller utbildningskrav vinnes lättast gehör för en god lönegradsplacering. Vid remissbehandlingen av ett dylikt förslag är det dock i regel sörjt för att icke endast de intresserade fackmyndigheterna utan även de myndigheter, som ha att tillvarataga skattebetalarnas intressen och de allmänna lönesynpunkterna, kunna göra sina röster hörda. Dessa senare myndigheter ha att ställa den eljest lätt förbisedda frågan, om kompetensen icke kan utan skada sättas lägre, men då de icke gärna kunna representera samma expertis inom verksamhetsområdet som utredningsmännen och vederbörande fackmyndighet, ha deras synpunkter svårare att vinna beaktande vid propositionens utarbetande. Tilläggas må att vid riksdagsbehand-

lingen av dylika ärenden löntagarin- tresset nutilldags gör sig gällande på ett helt annat sätt än det statsfinansiella intresset, åtminstone om man får döma av förekommande motioner. Lönehöjningar påyrkas ofta i motionerna men sänkningar ytterst sällan.

Tydligt är att vid lönesättningen för den fackutbildade personalen betydande krafter samverka i höjande riktning, därvid de formella kompetenskraven onekligen spela en avsevärd roll. Jämförbarheten mellan olika kompetenskrav har samtidigt givit staten en möjlighet till en rättvisare lönesättning olika fackgrupper emellan. Om en rimlig balans i kraftspelet skall upprätthållas är det emellertid av stor betydelse att intresset inom statsförvaltningen skärpes för principen, att *högre kompetenskrav icke böra uppställas än som verkligen äro påkallade av tjänstens krav*. En självbesinning av fackmyndigheterna i detta hänseende är i hög grad påkallad. Kompetensutredningen är medveten om att detta uttalande lätt kan missförstås eller misstolkas. Det synes gå emot den allmänna andan i ett progressivt samhälle, där det hör till god ton att sträva efter förbättrad utbildning och höjd standard på olika områden. Här är emellertid en viktig distinktion på sin plats. Det angivna kravet på återhållsamhet gäller icke den allmänna folkbildningen eller den kulturella nivån inom landet. I fråga om dessa torde en fortgående höjning böra betraktas som självändamål. När det däremot gäller standarden å tjänstemännens utbildning är denna icke något självändamål ur samhällets synpunkt. Utbildningen är endast ett medel för att få vissa funktioner tillfredsställande utförda. Nivån bör här bestämmas efter den service, som samhället anser sig ha behov av, varken högre eller lägre. Det kan finnas olika meningar om vilken service som bör

eftersträvas, men sedan denna fastställts, finns ingen anledning för samhället att göra kostnaderna för densamma högre än de behöva vara. Uppställandet av högre kompetenskrav än som verkligen äro påkallade är sålunda en ur samhällets synpunkt onödig kostnadsfördyring, som icke heller blir i längden gynnsam för vederbörande tjänstemän själva.

I fråga om möjligheterna att balansera strävandena mot för höga kompetenskrav föreligger en beaktansvärd skillnad mellan sådan utbildning, som förvärvas vid fristående läroanstalter, och inom ämbetsverkens ram meddelad utbildning. Kostnaderna för den senare falla väsentligen omedelbart på staten, eftersom den meddelas åt vederbörande under tid, då de erhålla sin försörjning från staten i en eller annan form. Sådan "kostnadsfri" utbildning föranleder därför i mindre mån krav på kompensations i form av höjd lönegradsplacering. Vid en i dylikt fall ifrågasatt höjning av kompetensen visa sig kostnaderna i ett sammanhang för statsverket och kunna för den skull säkrare överblickas. Då kompetensen däremot har karaktär av examen vid fristående läroanstalt, där studierna helt eller i stor utsträckning bekostas av de enskilda, föranleder en höjning av kompetensen ett naturligt krav på att lönegradsplaceringen höjes så, att lönen i längden täcker jämväl den normalt erforderliga studiekostnaden. Frestelsen för stats-

makterna att kräva högre kompetens blir i dylika fall större, eftersom kostnadsfrågan icke omedelbart anmäler sig. (Här bortses från de kostnader, som en utbyggnad av vederbörande läroanstalter kan medföra.) Kostnaderna för den förlängda utbildningen förskottas så att säga av de enskilda studerandena och avbetalas sedan under hela deras tjänstetid av det allmänna. Denna form för bestridandet av studiekostnaderna föranleder sålunda lättare en felbedömning av totalkostnaden för en kompetenshöjning än den s. k. fria utbildningen i statens tjänst.

Utredningen är emellertid angelägen understryka, att vad nyss anförts om den lönestegringsmekanism, vari de formella kompetenskraven ofta ingått, icke medger några säkra slutsatser beträffande skäligheten av lönenivån för de fackutbildade tjänstemännen. Den stegringstendens, som på grund av nämnda faktorer gjort sig gällande för dessa tjänstemäns del, har nämligen motvägts av den allmänna, politiskt bestämda tendensen vid de senaste decenniernas löneregleringar att i anslutning till utjämningen av inkomstskillnaderna inom samhället i övrigt, relativt sett pressa samman den statliga löneskalan. Vid en slutlig bedömning av den ekonomiska ställningen för olika tjänstemannagrupper måste självfallet även tagas hänsyn till inträffade förändringar i skatteskalans progressivitet och i penningvärdet.

Slutsatser: reformer, ej generellt avskaffande av kompetenskraven

En sammanvägning av de förut anförda allmänna synpunkterna på kompetensföreskrifter i statlig tjänst, grundem till och verkningarna av dem, pekar enligt utredningens mening åt det hållet, att man svårligen kan räkna med att i någon mera väsentlig omfattning för statsförvaltningens del avskaffa de

formella kompetensföreskrifterna. På arbetets nuvarande stadium vill utredningen ange denna uppfattning såsom en arbetshypotes för den fortsatta verksamheten. Detta innebär, att utredningsarbetet tills vidare inriktas på att följa de partiella reformernas långa väg. Enligt utredningens mening bör sålunda

eftersträvas att uppnå både en modernisering av gällande kompetensföreskrifter och en mera smidig tillämpning av föreskrifterna än hittills men icke att generellt avskaffa dylika föreskrifter. Möjligheterna att begränsa de områden, där examina för närvarande uppställas som kompetenskrav, intaga därvid en viktig plats och böra upptagas till fördomsfritt bedömande.

Om övervägande skäl sålunda tala för att de reella kompetenskraven i allmänhet inskrivas i ämbetsverkens instruktioner o. dyl. och på så sätt förlänas även formell karaktär, blir problemet närmast att ge dessa bestämmelser en sådan utformning, att vidmakthållandet av det reella kompetenskravet på en ändamålsenlig och rätt avvägd nivå kombineras med största möjliga smidighet i tillämpningen.

De principer, efter vilka flertalet nu gällande kompetensbestämmelser ha utformats, ha ursprungligen formulerats för lång tid sedan. Som en illustration härtill må erinras om att kompetensförhållandena för bl. a. befattningshavarna vid statsdepartementen (utom utrikesdepartementet) alltjämt regleras genom en kungörelse av år 1865¹. Även om denna kungörelse, som ursprungligen gällde för hela den civila statsförvaltningen, sedermera ändrats vid flera tillfällen och numera i väsentliga delar ersatts med särskilda bestämmelser i ämbetsverkens och myndigheternas instruktioner, torde dock vid dessa ändringar och utbrytningar de principer, efter vilka kungörelsen först utarbetats, i huvudsak ha följts. Huvudtanken har härvid varit att en viss examen skulle ge exklusiv kompetens till en viss grupp befattningar. De uppmjukningar, som efter hand skett och som inledningsvis i korthet berörts, kunna icke sägas ha rubbat denna huvudregel.

Kompetensföreskrifternas utformning

bör helt naturligt ses i belysning av förhållandena inom gångna tiders undervisningsväsende. Den allmänna folkbildningen låg tidigare på ett betydligt lägre plan än den gör i våra dagar och utbildningsvägarna voro få och standardiserade. Genom att förhållandena numera ha förändrats i väsentliga stycken framstår en omprövning av de gränslinjer i kompetenshänseende, som uppdragits genom de tidigare fastställda formella kraven, såsom påkallad.

Bibehållandet av formella kompetenskrav får, såsom framgår av det föregående, enligt utredningens mening icke hindra, att bedömandet av olika sökandens kompetens skall baseras på deras ådagalagda reella kompetens, oberoende av på vad sätt denna förvärvats eller hur den dokumenterats. Detta förutsätter, att statsmyndigheterna vid sitt val icke snävt bindas genom formella krav på att den ena eller andra examen skall ha avlagts av de sökande; de kompetenskrav som uppställas måste därför erhålla en tämligen tånjbar formulering. Utredningen vill emellertid — i anslutning till vad som uttalades av försvarrets tjänsteförteckningskommitté (SOU 1946: 94) och sedermera lämnades utan erinran av vederbörande departementschef och riksdagen — understryka, att myndigheternas friare bedömning regelmässigt bör avse endast sättet för förvärvandet av den för tjänsten erforderliga kompetensen; däremot bör däri icke innefattas någon eftergift beträffande det allmänna kunskapsmått, som erfordras för att befattningshavaren skall kunna tillfredsställande fullgöra de med befattningen förenade arbetsuppgifterna.

En dylik förändring av kompetensbestämmelserna skulle underlätta för

¹ Kungörelse den 12 maj 1865 angående förändrade villkor för anställning i statens civila tjänstebefattningar.

staten att starkare konkurrera på den allmänna arbetsmarknaden. Att statens möjligheter härvidlag förstärkas framstår också som önskvärt med hänsyn till rådande befolkningsutveckling. Den nytillkommande arbetskraft, som träder ut på arbetsmarknaden, har sålunda undergått en successiv minskning. Även om en förbättring härvidlag kan väntas i fortsättningen, kan dock knapphetsläget väntas kvarstå avsevärd tid framåt; först något år in på 1960-talet torde siffrorna från 1940-talets början vara uppnådda. Följande beräknade siffror över antalet män och kvinnor i åldern 20—21 år vid olika tidpunkter må illustrera det sagda¹:

År	Män	Kvinnor	Totalt
1939	52 100	50 100	102 200
1942	53 200	51 700	104 900
1945	48 400	47 800	96 200
1948	46 300	45 500	91 800
1951	44 800	43 600	88 400
1954	41 200	40 400	81 600
1957	44 000	42 400	86 400
1960	46 900	45 100	92 000
1963	61 200	59 000	120 200
1965	65 600	62 300	127 900

Det må vidare erinras om att antalet i allmän tjänst sysselsatta har visat en fortgående stegring, till väsentlig del orsakad av vidgningen av statsverksamheten. Denna stegring synes fortgå alltjämt. Om staten under sådana förhållanden och med hänsyn till befolkningsutvecklingen skall kunna, i konkurrens med andra arbetsgivare, tillgodose sitt behov av kompetent arbetskraft, måste statsmyndigheterna ha möjlighet att sköta sin rekrytering utan att vara bundna av alltför snäva kompetensbestämmelser. Det är ett intresse för staten icke endast som arbetsgivare utan även som demokratisk institution att den till antalet betydande krets av personer, som genom självstudier och praktisk erfarenhet skaffat sig avsevärda kunskaper utan att dessa äro veri-

fierade genom examensbetyg, kan utnyttjas i den statliga förvaltningen på platser där deras kunskaper, ambition och begåvning komma till sin rätt.

Även utifrån den enskilde medborgarens synvinkel kunna de nuvarande bestämmelserna, som ge exklusiv kompetens till den som avlagt någon viss examen, framstå såsom orättvisa och stundom stötande. Trots de åtgärder, som vidtagits i syfte att öppna de reguljära utbildningslinjerna för alla studiebegåvade, oberoende av den enskildes förhållanden, äro dock fortfarande stora grupper ungdomar i praktiken förhindrade att skaffa sig de erforderliga examensmeriterna. Ofta kunna de emellertid på andra vägar skaffa sig motsvarande faktiska insikter. Ett bibehållande av exklusiva examenskrav måste under sådana förhållanden för dem, som av t. ex. ekonomiska eller geografiska skäl vid sina studier varit hänvisade till vägar vid sidan av den reguljära undervisningen, framstå som ett orättvist hinder för erhållande av vissa befattningar. Kompetensutredningen finner det angeläget att dylika hinder undanröjas.

Ökad hänsyn till praktiska meriter

I detta sammanhang vill utredningen även framhålla, att den kompetens, som förvärvats utanför skolans värld, ofta synes undervärderad. I synnerhet då krav på någon lägre examen, såsom realexamen eller normalskolekompetens, uppställts med främsta syfte att garantera en viss allmänbildning hos de sökande, synas t. ex. insikter, som förvärvats vid verksamhet inom olika föreningar eller organisationer, ur allmänbildningssynpunkt kunna tillmätas

¹ Uppgifterna ha beträffande åren 1939—1948 hämtats ur Sveriges Officiella Statistik: Befolkningsrörelsen samt för åren 1951—1965 beräknats inom statistiska centralbyrån.

lika stort reellt kompetensvärde som dylik examen. Kompetensutredningen återkommer senare till frågan om real-examens avskaffande såsom kompetenskrav för styrkande av en viss allmänbildningsnivå.

Särskilt beträffande befattningar i lägre lönegrader och i mellanlönegrader torde vidare enligt utredningens mening större vikt än hittills kunna läggas vid den duglighet och de allmänna förutsättningar att bestrida med en tjänst förenade göromål, som en befattningshavare visat i lägre befattning. Härvid förutsättes dock att de praktiska meriterna äro tillräckligt omfattande och att vid tjänsteutövningen erforderlig reell kompetens ådagalagts; däremot får det icke — såsom framgår av det förut sagda — leda till någon eftergift i den totala kompetens, som i varje särskilt fall bedömes erforderlig. Det bör emellertid icke förbises, att en dylik liberal tillämpning av kompetensbestämmelserna kan innesluta vissa risker ur allmän tjänstbarhetssynpunkt. Befattningshavare med enbart praktisk eller med begränsad teoretisk utbildning torde nämligen ofta bli fullt kompetenta endast inom ett visst begränsat område. Detta kan vara till nackdel för myndigheten, som finner sig bunden i sina personaldispositioner. För den berörda befattningshavaren kan detta innebära, att han får stå tillbaka vid befordran på ett sätt, som ur hans speciella synvinkel ter sig orättvist och föranleder missnöje och vantrivsel i arbetet. Generellt sagt får ett ökat hänsynstagande till praktiska meriter icke slå över i en underskattning av teoretiska studier. I den mån vissa teoretiska insikter finnas vara nödvändiga för arbetsuppgifternas behöriga fullgörande bör en eftergift därutinnan själfallet icke ifrågakomma. Därjämte må framhållas att även om fordrade

teoretiska kvalifikationer icke kunna helt nyttiggöras i de lägre graderna i en karriär, kompetenskravets skälighet dock må bedömas under hänsynstagande till karriären i dess helhet. Denna synpunkt har dock enligt utredningens mening en begränsad räckvidd och bör icke överdrivas. Rekryteringsbasen bör i dylika fall icke göras större än nödvändigt.

Ett ökat hänsynstagande till praktiska meriter torde i praktiken komma att innebära, att de tillsättande myndigheterna få de formella möjligheterna att föra fram de särskilt begåvade och skickliga befattningshavare i lägre grader, som — ehuru de av den ena eller andra orsaken icke kunnat förvärva erforderlig officiellt hallstämplad teoretisk kompetens — i sin tidigare tjänst visat sig ha de intellektuella och praktiska förutsättningarna för att fullgott bestrida tjänster även i högre karriärer.

Utredningen har klart för sig, att en förändring av kompetensbestämmelserna så att ökad hänsyn kan tagas till andra meriter än examina, icke är riskfri. En fara är att anciennitetsprincipen får ökat utrymme vid befordringar. Det kan givetvis vara lättare för en myndighet att tidigt släppa fram en ung och skicklig befattningshavare, om dennes begåvning dokumenterats i ett utmärkt examensbetyg. Men den friare bedömningen av kompetensen behöver i och för sig icke medföra en sådan brist på underlag för en objektiv och rättvis bedömning att man får en tendens att fly till det enklast konstaterbara faktum, nämligen tjänstaldern. Faran föreligger icke minst vid prövning av besvärshärenden, där besvärinstansen saknar personlig kännedom om de sökande och deras duglighet. Med tanke härpå vill utredningen för sin del understryka, att det för *upprätthållande av effektivitet och slagkraft inom statsverksamheten*

är i hög grad angeläget, att benägenheten att vid befordran tränga tillbaka dugligheten som sållningsgrund till förmån för ålder eller tjänstetid icke slår. Tiden för första anställningen eller genomgången av viss kurs har genom reglerade befodringsgångar eller liknande praxis alltför ofta blivit avgörande för alla dem, som icke direkt misskött sig. Detta gäller icke endast vid lägre tjänster, utan även rätt högt upp exempelvis inom domarkarriären och på officersbanan. Det är viktigt att duglighet, energi och initiativförmåga icke hämmas genom stela automatiska turordningar och att yngre dugande befattningshavare icke hindras att tillräckligt snabbt vinna förtjänt befordran. Icke heller i statstjänsten kan personalen utan skadeverkningar undvara den stimulans i arbetet, som ligger i vetskapen att den duglige och driftige går snabbare fram än den slätstrukne och late. Vid övervägande om införandet av reglerade befodringsgångar böra dylika synpunkter enligt utredningens mening tillmätas väsentligt större vikt än hittills skett.

Fackliga kompetenskrav

Ett betydande antal examina medför en speciell kompetens, som kan betraktas som en *ren yrkesutbildning*. Karakteristiskt för dylika examina är ofta, om än ej alltid, att de i examen ingående ämnena bilda en mer eller mindre avgränsad enhet. Ofta bygga ämnena på varandra. Kunskaperna i ett visst ämne kunna då icke till fullo nyttiggöras utan kunskaper även i övriga ämnen. Hit höra t. ex. flertalet universitetsexamina och examina vid fackhögskolor och seminarier av olika slag men även sådana examina som studentexamen vid handelsgymnasium eller tekniskt gymnasium. I vissa fall fordras utöver

examen särskild legitimation för behörighet att i full omfattning utöva yrket, såsom för läkare, tandläkare och veterinärer. Som framgår av det föregående anser utredningen det vara naturligt, att bestämmelser, som skola innefatta krav på en kompetens, som vanligen förvärfvas genom dylik speciell examen eller utbildning, i första hand formuleras såsom ett krav på den examen eller de alternativa examina eller den speciella utbildning, som i varje särskilt fall bedömes såsom nödvändig och lämplig. Angivandet av den avsedda examen torde som regel vara det kortaste och enklaste sättet att ange den erforderliga utbildningen. Till detta examenskrav bör emellertid som regel fogas ett tillägg av innebörd, att den tillsättande myndigheten beredes möjlighet att vid tjänstetillsättningar upptaga till reell bedömning även ansökningar från personer, som icke avlagt föreskriven examen men som på annat sätt skaffat sig likvärdig kompetens. Den tillsättande myndigheten bör sålunda ha möjlighet att meddela dispens från det stadgade examenskravet. Vad som skall betraktas som med viss examen likvärdig kompetens och sålunda göra vederbörande behörig att söka viss befattning torde i varje särskilt fall få bedömas av den berörda myndigheten, där Kungl. Maj:t icke förbehållit sig eller viss överordnad myndighet sådan prövning. Den likvärdiga utbildningen kan vara lägre examen än den stadgade jämte viss praktisk erfarenhet men också utbildning helt eller delvis vid sidan av de normala inhemska utbildningsvägarna eller utbildning i utlandet.

Sedan dispensen givits, bör vid den fortsatta bedömningen av de sökande icke få läggas den, som erhållit dispensen, till last att han icke avlagt eljest föreskriven examen, exempelvis så att han endast skulle kunna ifrågakomma

till tjänsten efter de ordinärt examinerade.

Utredningen finner det vidare vara av vikt, att kompetensföreskrifterna inom statsförvaltningen där så låter sig göra formuleras på sådant sätt, att den formella kompetensen icke begränsas till innehav av en enda examen. Särskilt inom den administrativa verksamheten äro olika utbildningsvägar tänkbara och lämpliga, vilket bör komma till synes i kompetensföreskrifterna. Genom en dylik konkurrerande kompetens få de olika myndigheterna möjlighet att pröva skilda utbildningslinjer och inrikta rekryteringen på just den typ av arbetskraft, som myndigheten i det aktuella fallet finner lämpligast. En alltför ensidig sammansättning av personalen kan medföra brister i myndigheternas funktionssätt.

Utöver dessa allmänna principiella uttalanden vill kompetensutredningen icke nu närmare ingå på frågan om kompetensbestämmelsernas utformning eller tillämpning beträffande befattningar, där viss facklig kompetens ansetts nödvändig.

Allmänbildningskrav

Ej sällan förekomma kompetensbestämmelser, som uppställts i syfte att garantera, icke en viss facklig kompetens, utan främst en viss *allmänbildningsnivå* hos befattningshavarna hos en myndighet eller hos deltagare i en myndighets utbildningskurser. Vanligen stadgas härvidlag krav på student- eller realexamen eller normalskolekompetens. Av i princip enahanda karaktär äro även de kompetensföreskrifter, vari helt allmänt kräves akademisk examen eller examen vid filosofisk fakultet utan att examens sammansättning närmare anges. Själva kunskapsinnehållet i examen synes då icke ha större betydelse.

Den utformning, som kompetensbe-

stämmelserna av ifrågavarande art erhållit, bör såsom utredningen tidigare framhållit helt naturligt bedömas med beaktande av tidigare rådande förhållanden inom undervisningsväsendet. Det är självfallet att kraven betingats av den dåvarande allmänna folkbildningens nivå och de då normala utbildningsmöjligheterna. De formella allmänbildningskrav, som mot denna bakgrund framstått såsom berättigade och kanske i hög grad påkallade, kunna vid en senare tidpunkt bli föremål för en annan bedömning. Kunskaper av skilda slag kunna numera inhämtas på en mångfald olika vägar vid sidan av de reguljära utbildningslinjerna. I all synnerhet gäller detta de kunskaper, som konstituera vad som vanligen brukar sammanfattas i begreppet allmänbildning. Folkskoleundervisningen har avsevärt förbättrats och kommer att ytterligare utbyggas i och med att enhetsskolan genomföres, studier till studentexamen och akademiska och jämförliga examina ha underlättats genom stipendiegivning, inrättande av kvällsgymnasier, korrespondensundervisning, m. m., organisationen av folkhögskolor har vuxit fram och det fria bildningsarbetet inom studiecirklar och bildningsorganisationer har fått en betydande omfattning. Samtidigt har intresset för och insikterna i samhällseliga frågor avsevärt breddats.

Genom den utveckling, som sålunda skett, har särskilt kravet på realexamen blivit alltmera föråldrat. I och med att den därmed avsedda allmänbildningen i stor utsträckning föreligger hos människor, som ej avlagt denna examen, framstår det formella kompetenskravet såsom mindre ändamålsenligt och i vissa hänseenden skadligt. Det måste ju ur olika synpunkter anses vara oegentligt att från kompetens till statliga befattningar utesluta sådana personer,

som besitta de erforderliga kvalifikatio-
nerna i fråga om allmänbildning men
av den ena eller andra orsaken ej haft
tillfälle att skaffa sig bevis härom i
form av en hallstämplad examen. Utred-
ningen återkommer senare till frågan
om realexamen som kompetenskrav¹.

Examenskrav, som uppställts i all-
mänbildningssyfte, intaga i viss mån en
särställning bland kompetensfordring-
arna. Mot krav på fackutbildning torde
flertalet människor icke göra några
principiella invändningar. Även om det
kan råda delade meningar om vilken
facklig kompetens, som i det enskilda
fallet är erforderlig och om hur detta
kompetenskrav formellt skall uttryckas,
finner man det självklart, att yrkeskun-
skaper fordras i många yrken. Mot
krav på viss examen för att tillgodose
önskemål om viss allmänbildning hos
befattningshavarna göres däremot ej
sällan gällande, att dylika kompetens-
fordringar icke äro sakligt grundade,
d. v. s. icke påkallade av tjänstens krav.
Ej sällan pekar man även på praktiska
fall, där personal utan den föreskrivna
examen i betydande utsträckning visat
sig kunna fullgöra tjänsteåliggandena
på ett tillfredsställande sätt. Bibehål-
landet av examenskravet anses icke
främst tjäna syftet att för staten garan-
tera att tjänstemännen äro fullt kvalifi-
cerade för göromålen, utan att upprätt-
hålla yrkets anseende som "fint" eller
"bildat" genom att utestänga oexamine-
rade personer därifrån. I den mån av-
läggandet av den ifrågavarande examen
kan sägas bero eller tidigare brukat
bero på föräldrarnas ekonomi, kan ett
dylikt examenskrav för vissa grupper
kännas såsom en klassgräns, självfallet
mera stötande ju mindre sakligt befo-
gad den är.

Riktigheten i dylika invändningar
kan icke generellt bedömas. Även om
de löpande tjänsteåliggandena enligt

vad det visat sig tillfredsställande full-
gjorts i betydande utsträckning av per-
soner utan examen, kan examenskravet
ha ansetts befogat med hänsyn till på
vissa platser eller vid vissa tillfällen
förekommande göromål. Examenskravet
kan också vara rimligt, om jämväl de
kvalifikationer beaktas, som erfordras
för högre tjänster inom karriären. I
sömliga tjänster är det vidare av vikt,
att tjänstemännen äga viss allmän ori-
entering, så att de förbli fungibla, även
om de nödgas handla utanför den nor-
mala rutinen eller det egna facket.
Dessa skäl för ett allmänbildningskrav
ha emellertid delvis ganska begränsad
räckvidd och böra icke godtagas såsom
argument utan prövning av förhållan-
dena i de särskilda fallen. Ett examens-
krav bör sålunda icke godtagas som
allmänt krav för en tjänst, om examen
skulle vara erforderlig endast för en
ringa del av tjänsteinnehavarna. Detta
skulle för ett betydande flertal inne-
bära krav på en högre kompetens än
erforderligt, vilket icke bör förekomma.
En specialisering av tjänsterna synes
i dylikt fall vara en riktigare utväg, så
att särskilt kvalificerade tjänster place-
ras på de platser och vid de tillfällen,
där göromålen anses påkalla detta. De
kvalifikationer, som krävas i högre
tjänster, böra uppställas som kompe-
tenskrav endast i den mån den lägre
tjänsten i större omfattning utgör re-
kryteringsbas för karriären.

Kompetensutredningen anser för sin
del att restriktiv inställning till kompe-
tenskrav av allmänbildningskaraktär är
påkallad. Sådana kompetenskrav böra
godtagas, endast där vägande skäl här-
till befunnits föreligga. Då valmöjlig-
heter finnas, böra fackliga kompetens-
krav givas företräde.

Vid ett närmare studium av de fall,
där student- och realexamina uppställts

¹ Se sid. 26 ff och 28 ff.

som formella kompetenskrav, visar det sig att gränsen mellan det fackligt betingade kravet och allmänbildningssynpunkten ej sällan är flytande. Examenskravet syftar i dylika fall ofta även till att garantera ett visst för tjänsten nödvändigt mått kunskaper i något eller några av de i examen ingående ämnen. Användningen av examenskravet i stället för den kompetens inom vissa av i en examen ingående ämnen, som sålunda egentligen åsyftas, innebär, att en vidare kompetens än den fackligt erforderliga stipulerats och därigenom i onödan begränsat tillträdet till tjänsten. I den mån realexamen uppställts som kompetenskrav i dylika fall torde, såsom förut antytts, den sakligt erforderliga kompetensen i betydande utsträckning besittas av personer, som genom folkhögskolekurser eller självstudier skaffat sig teoretiska insikter inom de särskilt berörda områdena; dessa personer bli emellertid genom det mera omfattande kravet på examen berövade den formella kompetensen.

Utredningen finner det uppenbart att missförhållanden av nu omnämnt slag böra undanröjas genom att kompetensbestämmelserna givas antingen en mjukare formulering eller en mera adekvat inriktning på det fackligt erforderliga. Härvid torde ifrågakomma både den förut berörda möjligheten att till ett bibehållet examenskrav foga dispensrätt för vederbörande myndighet och utvägen att avskaffa själva examenskravet och i stället i allmänna ordalag giva uttryck för den kompetens, allmän eller mera begränsad, som betraktas som nödvändig. Det skulle därvid ankomma på vederbörande myndighet att på grundval av återopade merithandlingar och eventuellt efter anställda prov bedöma om den erforderliga kompetensen föreläge.

I den mån studentexamen och där-

med likvärdiga eller högre examina stadgats för att tillgodose önskemål om en viss allmän kompetens tarvas ingående undersökningar för att i de olika fallen klarlägga i vad mån en mera begränsad facklig kompetens är möjlig att genomföra. Tills vidare torde för den skull en lösning få sökas i den riktningen att kravet på examen bibehålles men att därtill fogas en dispensmöjlighet för den, som enligt myndighetens beprövande i annan ordning förvärvat de för tjänsten erforderliga kunskaperna.

Realexamen som kompetenskrav

Kravet på avlagd realexamen intager enligt utredningens mening i förevarande sammanhang en särställning, som föranleder att avskaffandet av detta kompetenskrav bör upptagas till övervägande. I det föregående har berörts det förändrade läge, som under den senaste mansåldern inträtt på folkbildningens område och som gjort den med realexamen avsedda bildningsnivån ofta förekommande bland personer, som ej avlagt denna eller högre examen.

Under senare tid, icke minst efter genomförandet av den nuvarande stipendieordningen, varigenom främst landsbygdsungdomen fått ökade möjligheter att utsträcka sin skolgång, har realexamen för den studiebegåvade och framåtsträvande ungdomen i stor utsträckning kommit att, i den mån sådan examen över huvud taget avlägges, framstå såsom endast en etapp på vägen till studentexamen. I betydande omfattning blir då realexamen slutexamen för sådana elever, som äga mindre goda intellektuella resurser eller ringa håg för vidare studier; realexamen ger sålunda knappast ett positivt urval. Ätminstone torde detta gälla beträffande den manliga ungdomen vid läroanstalter, som

omfatta jämväl gymnasieutbildning; vid dessa representerar realexamenslinjen ofta en föga ansedd sidolinje. Bland den kvinnliga ungdomen torde genom traditionens makt vara vanligare att även sådana, som äga fallenhet för vidare studier, likväl stanna vid realexamen. Det nu sagda gäller uppenbarligen i mindre grad beträffande eleverna vid realskolor på sådana orter, där inga andra högre utbildningsanstalter finnas.

Bibehållande av ett examenskrav, som på detta sätt urholkats, kan innebära risk för kvalitetssänkning på de aspiranter, bland vilka urval skall ske. Samtidigt kan med fog hävdas, att sådana personer, som icke avlagt realexamen utanför det reguljära skolväsendet skaffat sig motsvarande kunskaper, reellt ej sällan äro mera kvalificerade än de examinerade.

Enligt utredningens mening bör realexamen i allmänhet avskaffas såsom kompetenskrav för tjänster inom statsförvaltningen och ersättas, i den mån så erfordras, av fackligt bestämda kompetenskrav. Företrädesvis torde detta kunna ske genom uppställande av krav på kunskaper, motsvarande dem som krävas för realexamen, i sådana ämnen som äro erforderliga för respektive tjänsters fullgörande. I själva verket innebär förslaget sålunda väsentligen en omformulering eller begränsning av realexamenskravet till ett fackligt kompetenskrav på motsvarande kunskaper i de för tjänsten relevanta ämnena. Därmed vinnes att den föga betydelsefulla gränsen mellan dem, som avlagt denna examen, och andra slopas. De, som avlagt realexamen, mista självfallet ingen kompetens genom omformuleringen, då examensinnehavet utgör godtagbart bevis för de stadgade kunskaperna.

Den praktiska betydelsen av den föreslagna omläggningen överskattas icke av utredningen. Så länge verken ha god tillgång på aspiranter, som avlagt examen med tillfredsställande vitsord, komma de kanske i nästan lika hög grad som hittills att antaga sådana aspiranter. Men det blir möjligt för verken att till aspiranter antaga även duktiga lägre befattningshavare, som kvalificerat sig genom självstudier, utan att fullständig examen behöver krävas av dessa. För underlättande av verkens bedömning av aspiranter utan examen böra möjligheter skapas att inom läroverksorganisationen erhålla officiellt bevis om sådana insikter enligt fordringarna för realexamen, som i enstaka ämnen förvärvats vid sidan av de reguljära studiebanorna.

Utredningen vill understryka, att förslaget om avskaffande av realexamen som kompetenskrav vid statsanställning endast har betydelse under en övergångsperiod. Sedan den beslutade enhetsskolan genomförts avses genomgång av bottenskolan medföra en kompetens likvärdig med den som den nuvarande realexamen medför. Det kommer då — såsom bl. a. framhållits av ecklesiastikministern i ett interpellationssvar i riksdagens första kammare den 11 mars 1953 — att framstå såsom självklart att de studiebanor och arbetsfält, som nu äro öppna för personer med realexamen, skola vara tillgängliga även för dem, som genomgått enhetsskolan. Förslaget innebär sålunda, att de personer inom den till vuxen ålder nu komma generationen, som efter att ha lämnat den vanliga folkskolan på olika vägar skaffat sig en kompetens motsvarande realexamen inom erforderliga fackämnen, icke skola komma i en sämre ställning än de som genomgått enhetsskolan.

Realexamen som kompetenskrav för vissa befattningar vid de statliga kommunikationsverken

I det föregående har kompetensutredningen uttalat, att realexamen i allmänhet borde avskaffas såsom kompetenskrav för tjänster inom den statliga förvaltningen och, i den mån så erfordrades, ersättas med fackligt bestämda kompetenskrav. Företrädesvis borde detta ske genom uppställande av krav på kunskaper, motsvarande dem som krävas för realexamen, i sådana ämnen, som äro av betydelse för fullgörande av de med respektive tjänster förenade göromålen.

En omformulering av det formella kompetenskravet på realexamen till ett krav på viss saklig kompetens — vilket förutsätter en prövning i varje särskilt fall av behovet av fackliga kunskaper — skulle få sin största betydelse i fråga om de statliga kommunikationsverken — postverket, statens järnvägar och televerket — där det övervägande flertalet av dem, som beröras av realexamenskravet, återfinnes. Utredningen har därför till belysning av förhållandena inom dessa verk införskaffat vissa uppgifter. Beträffande dessa må, i den mån de icke beröras i det följande, hänvisas till bilagorna 1—3¹.

Inom *postverket* erfordras enligt instruktionen för generalpoststyrelsen för behörighet till befattningar inom postexpeditörskarriären att ha avlagt realexamen eller avgångsexamen från handelsgymnasium eller avgångsexamen, medförande normalskolekompetens, från högre läroanstalt för flickor eller studentexamen, dock under villkor i varje

fall av vitsord om minst de insikter, som vid avläggande av realexamen erfordras för erhållande av betyget godkänd i ämnena modersmålet, geografi och matematik samt i engelska, franska och tyska språken. Godkänd realexamen kan således sägas bilda den formella grundkompetensen inom denna karriär. Även till befattning inom postassistentkarriären — där det formella kompetenskravet i första hand är studentexamen — kan person, som avlagt någon av nyss angivna examina, således även realexamen, konstitueras om särskilda skäl därtill föranleda. Vidare kan ordinarie tjänsteman inom postverket, även om han icke avlagt någon av de nämnda examina, konstitueras till befattning inom postexpeditörskarriären eller till sådan befattning inom postassistentkarriären, som tillsättes av generalpoststyrelsen, under förutsättning att han ådagalagt särskild duglighet i tjänsten samt visat sig fylla fordringarna för realexamen i svenska språkets behandling i skrift, svensk språklära, samfärdsel- och allmän politisk geografi, aritmetik samt engelska eller tyska språket ävensom ha sådana kunskaper i franska språket, att han kan tillgodogöra sig den för dylika befattningar erforderliga fackutbildningen.

Enligt instruktionen för järnvägsstyrelsen gäller inom *statens järnvägar* realexamen som formellt kompetens-

¹ Bilaga 1 avseende postverket;
,, 2 ,, statens järnvägar;
,, 3 ,, televerket.

krav för befattningar inom kansliskrivarkarriären, trafik- och kameralkarriärerna med undantag för befattningar i lönegrad Ca 23 eller högre vid järnvägsstyrelsen (för vilka fordras studentexamen), för vissa befattningar å tågfarja samt för tekniska befattningar i lönegraderna Ca 21—25 vid lokalförvaltningarna såsom alternativ eller komplement till viss lägre teknisk utbildning. I fråga om realexamen fordras godkända betyg i ämnena modersmålet, engelska, tyska, franska, geografi och matematik; för tekniska befattningar bortfaller dock sagda betyg i geografi, medan för befattningarna å tågfarja godkänt fordras endast i engelska och tyska. Vid de högre befattningarna inom distriktsförvaltningarna gäller realexamen som kompetenskrav alternativt med studentexamen och vissa andra examina. Beträffande kompetenskravet för kansliskrivarkarriären har i Kungl. Maj:ts proposition till 1952 års riksdag angående lönegradsplaceringen av vissa tjänster, m. m. (prop. 1952: 107) uttalats, att det särskilda formella krav, som nu gäller för kansliskrivare och förste kansliskrivare, icke borde generellt bibehållas. Det borde ankomma på järnvägsstyrelsen att överväga om kravet borde helt bortfalla eller bibehållas beträffande vissa speciella befattningar. Enligt vad kompetensutredningen erfarit har järnvägsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t framlagt förslag till ny instruktion för styrelsen, varvid bland annat nyssnämnda fråga behandlats. Styrelsens förslag, som innebär förändringar även i vissa andra kompetenshänseenden, är f. n. föremål för Kungl. Maj:ts prövning, varför kompetensutredningen vid framläggandet av sina förslag i det följande utgår från den nu gällande instruktionens lydelse.

Instruktionen för telestyrelsen uppställer såsom formellt kompetenskrav

till befattningar inom telegrafexpeditör- och telegrafassistentkarriärerna vid *televerket* realexamen eller annan examen, som medför minst motsvarande kompetens, ävensom insikter motsvarande betyget godkänd i realexamen i ämnena modersmålet, fysik, geografi, matematik samt tyska, engelska och franska språken. Till assistentkurs har emellertid, enligt vad telestyrelsen upplýst, alltsedan år 1927 icke antagits någon sökande, som icke avlagt studentexamen eller examen från högre tekniskt läroverk (tekniskt gymnasium eller teknisk fackskola). Utredningen har erfarit, att styrelsen hos Kungl. Maj:t gjort framställning om skärpning av de formella kraven i anslutning till denna praxis.

Instruktionerna för samtliga tre ifrågavarande styrelser innehålla vidare en allmän dispensregel, enligt vilken vederbörande styrelse då särskilda skäl föreligga äger verkställa en utnämning även av person, som icke uppfyller de stadgade kompetenskraven. Sålunda beviljad dispens skall, där ej annorlunda bestämts, enligt instruktionen gälla alla befattningar, för vilka fastställts enahanda kompetensföreskrifter som för den befattning, i fråga om vilken dispensen meddelats. Dispensmöjligheterna ha, såsom framgår av i bilagor till denna promemoria lämnade uppgifter, utnyttjats i en icke obetydlig omfattning. — Gemensamt för alla tre verken är vidare att rekrytering till de nu behandlade personalgrupperna merendels sker i form av antagning av deltagare i vissa utbildningskurser.

Som av det förut anförda framgår, ha kompetensbestämmelserna i instruktionerna för generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen och telestyrelsen för nu ifrågavarande grupper befattningshavare ett i huvudsak likartat innehåll.

Sålunda stadgas avlagd realexamen med vitsord om godkända insikter i ämnena modersmålet, matematik, geografi samt tyska, engelska och franska språken. Vid telestyrelsen fordras dock godkända insikter jämväl i fysik, medan vid statens järnvägar vitsord i geografi icke erfordras för vissa befattningshavare. För ett fåtal befattningshavare å statens järnvägars tågfarjor gälla betygskrav endast i tyska och engelska språken.

De krav på viss reell kompetens, som avsetts med nyss angivna formella kompetenskrav, har kompetensutredningen funnit på det hela taget välgrundade och utredningen är sålunda ej beredd att förorda någon principiell sänkning av den åsyftade kunskapsstandarden. Att kraven i ämnena modersmålet och matematik icke kunna sättas lägre än de nu gällande har utredningen funnit framgå av bl. a. de uppgifter, som lämnats beträffande resultatet av de prövningar, som hållas med aspiranter till de karriärgångar, som kunna rekryteras med personer med endast folkskoleunderbyggnad.¹ Med hänsyn till tjänstens art vid trafikverken finner utredningen även kraven på kunskaper i ämnet geografi motiverade. Beträffande de språkkunskaper, som nu fordras, har utredningen däremot känt en viss tvekan. Vid televerket synes färdighet i utländska språk inom expeditörskarriären främst vara erforderlig med avseende å den utrikes telegramtrafiken. Vad beträffar postverket och statens järnvägar ha kraven på språkkunskaper i första hand motiverats utifrån servicesynpunkter gentemot allmänheten. Utredningen finner det synnerligen tvivelaktigt om dessa och andra motiveringar äro tillräckligt bärande för ett bibehållande av de nuvarande bestämmelserna. I varje fall synas, med hänsyn till den på realskolestadiet tämligen begränsade undervisningen i franska språket, skäl

icke föreligga att upprätthålla krav på insikter i detta ämne. Detta gäller så mycket mera för dem, som avlägga realexamen enligt den fr. o. m. läsåret 1953/54 gällande timplanen, enligt vilken undervisning i franska språket nedskurits till att omfatta ett mindre antal timmar under endast ett läsår. De insikter i ämnet, som enligt denna studieordning kunna förvärfvas inom realskolans ram, måste bli ytterligt begränsade och elementära och för praktiskt ändamål helt otillfredsställande. Utredningen vill därför föreslå att fordringarna på kunskaper i franska språket upphävas vid samtliga de tre kommunikationsverken. Däremot finner utredningen skäl föreligga att bibehålla kraven på insikter i tyska och engelska språken; dock bör vid postverket och statens järnvägar som ett alternativ kunna uppställas fordran på goda kunskaper enbart i engelska språket. Mot gällande krav på språkkunskaper för omförmälda befattningshavare å statens järnvägars tågfarjor synes invändning ej kunna göras. Det nuvarande kravet på insikter i fysik för befattningshavare i telegrafexpeditörskarriären finner utredningen däremot kunna utgå.

De bestämmelser, som erfordras för att garantera den reella kompetens som utredningen enligt det anförda finner motiverad, torde i anslutning till utredningens inledningsvis omnämnda uppfattning i fråga om kompetensbestämmelsers utformning, icke böra formuleras på traditionellt sätt såsom ett krav på realexamen med vitsord om godkända kunskaper i vissa ämnen. I stället torde direkt böra angivas de kunskaper, som kunna vara erforderliga i de särskilda ämnena. Tills vidare torde härvid anknytning få ske till de insik-

¹ Se beträffande postverket bilaga 1, sid. 35. Jfr även beträffande statens järnvägar bilaga 2, sid. 42 och 43.

ter och färdigheter, som motsvara godkänt betyg i de relevanta ämnena vid realexamen; för den, som genomgått enhetsskolan, bör fordras det betyg i ifrågavarande ämnen från denna skolas nionde klass, vilket motsvarar nyssnämnda betyg i realexamen. Enligt vad kompetensutredningen erfarit kommer förslag rörande ekvivalensen mellan betyg från enhetsskolan och från realskolan att inom en nära framtid avgivas av skolöverstyrelsen.

Med hänsyn till vad av myndigheterna anförts angående den nuvarande tillgången på sökande, som uppfylla nu gällande formella krav, synes den föreslagna omformuleringen visserligen bli av begränsad praktisk betydelse. Beträffande skälen för en dylik omformulering vill utredningen emellertid hänvisa till vad som i föregående avsnitt med allmänna synpunkter på de statliga kompetensbestämmelserna anförts angående realexamen som kompetenskrav¹.

Därest en omformulering enligt föreslagna linjer sker, synes anledning icke föreligga att bibehålla de stadganden om alternativ kompetens, som nu finnas. Det skulle vara meningslöst att ange kompetenskravet så, att antingen fordras studentexamen, normalskolekompetens, realexamen eller också kunskaper motsvarande godkänt betyg i realexamen i vissa angivna ämnen. Kompetenskravet bör angivas såsom ett minimikrav.

Förslag till ny lydelse av de moment i instruktionerna för generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen och telestyrelsen, som beröras av förevarande förslag, återfinnas i bilagorna 4—6. I förslagen ha, med i det följande nämnt undantag, beaktats endast de ändringar, som äro erforderliga till följd av kompetensutredningens i denna promemo-

ria framlagda förslag. Utredningen vill understryka, att de framförda förslagen icke åsyfta någon sänkning av den reella kompetens, som bör fordras i de ämnen, där den formella kompetensen enligt utredningens mening alltjämt bör bibehållas. Vederbörande antagande myndighet bör vara oförhindrad att anställa prov med sökande för att pröva dessas reella kompetens.

Såsom förut omtalats, har telestyrelsen hos Kungl. Maj:t hemställt om skärpning av det formella kompetenskravet beträffande telegrafassistentkarriären. Kompetensutredningens förslag beträffande realexamen innebär icke något ståndpunktstagande emot en sådan höjning av kompetenskravet, vilken torde svara mot de sedan länge ställda reella kraven. I detta fall har kravet på studentexamen icke karaktären av ett allmänbildningskrav utan innefattar enligt utredningens mening godtagbara krav på vissa faktiska insikter, speciellt i de naturvetenskapliga ämnena. Det skulle dock bäst överensstämma med utredningens allmänna inställning att omformulera jämväl detta krav till en fordran på kunskaper i matematik, fysik och kemi, motsvarande dem som erfordras för betyget godkänd å det nuvarande gymnasiet reallinje. Vissa skäl tala å andra sidan för att en dylik omformulering icke bör göras isolerat för denna karriär. Utredningen har i det i bilaga 6 intagna förslaget till ändring av telestyrelsens instruktion beaktat styrelsens ifrågavarande förslag.

Vad i det föregående sagts beträffande krav på realexamen torde i allmänhet vara tillämpligt även med avseende å krav på normalskolekompetens. I den mån dylika krav förekomma alternativa med realexamenskrav torde

¹ Sid. 26 ff.

de enligt vad nyss sagts böra utgå ur instruktionerna; i övriga fall synas de — i den mån krav på reell kompetens i de enskilda fallen böra bibehållas — böra ersättas med bestämmelser, utformade i anslutning till de krav på reell ämneskompetens, som föreslagits i stället för det nuvarande formella realexamenskravet.

Kompetensutredningen har i denna promemoria behandlat de formella kraven på realexamenskompetens enbart

vid kommunikationsverken. Motsvarande kompetenskrav förekomma emellertid ofta i instruktionerna även för andra myndigheter. Utredningen förutsätter, att vederbörande myndigheter — därest Kungl. Maj:t godkänner utredningens förslag — anmodas att inkomma med förslag till omformulering av berörda delar av nu gällande instruktioner i anslutning i tillämpliga delar till de allmänna riktlinjer, som utredningen i det föregående angivit.

BILAGA 1

A. Kompetenskrav för befattningar vid postverket

Nu gällande kompetenskrav för erhållande av befattningar vid postverket återfinnas i § 33 instruktionen för generalpoststyrelsen (SFS 1930:189 med därefter vidtagna ändringar).

§ 33.

Mom. 1. Envar, som inträder i postverkets tjänst, skall före antagandet i mera fast anställning hava med behörigt läkarbetyg styrkt sig vara fri från sjuklighet, svaghet eller kroppsslyte, som kan anses menligt inverka på tjänstutövningen.

Mom. 2. För att kunna av styrelsen antagas till ordinarie befattning vid postverket fordras att vara svensk medborgare och hava fyllt 21 år.

Mom. 3. I den mån så prövas nödigt, äger styrelsen föreskriva, att person för erhållande av viss befattning vid postverket skall hava genomgått särskild utbildningskurs vid verket.

Mom. 4. Postexpeditör, förste postexpeditör och överpostexpeditör skola hava avlagt realexamen eller avgångsexamen från handelsgymnasium eller avgångsexamen, medförande normalskolekompetens, från högre läroanstalt för flickor eller studentexamen, dock under villkor i varje fall av vitsord om minst de insikter, som vid avläggande av realexamen erfordras för erhållande av betyget godkänd i modersmålet, geografi och matematik samt i engelska, franska och tyska språken.

Mom. 5. Postassistent och tjänsteman i Ca 21 eller högre lönegrad skola, där ej fråga är om specialtjänst eller om sådana befattningar, som omförmålas i mom. 7 här nedan, hava avlagt studentexamen med vitsord om minst godkända insikter i modersmålet, geografi och matematik samt i engelska, franska och tyska språken; styrelsen dock obetaget att, där särskilda skäl härför föreligga, å dylik befattning konstituera person, som avlagt annan i mom. 4 omförmäld examen.

Mom. 6. Ordinarie tjänsteman vid postverket må, ändå att han icke avlagt någon av de i mom. 4 och 5 föreskrivna examina, kunna konstitueras till postexpeditör, förste postexpeditör och överpostexpeditör samt till sådan i mom. 5 nämnd befattning, som tillsättes av styrelsen, under förutsättning att han ådagalagt särskild duglighet i tjänsten samt visat sig fylla fordringarna för realexamen i svenska språkets behandling i skrift, svensk språklära, samfärdsel- och allmän politisk geografi, aritmetik samt engelska eller tyska språket ävensom hava sådana kunskaper i franska språket, att han kan tillgodogöra sig den för dylika befattningar erforderliga fackutbildningen.

Mom. 7. Förste aktuarie, som förestår statistiska kontoret, skall hava avlagt filosofisk examen, i vilken ingår något av ämnena nationalekonomi eller statistik.

Byrådirektör, som förestår frimärksförrådet och stämpelexpeditionen, skall hava avlagt examen medförande behörighet för domarbefattning.

Byrådirektör och ombudsman skall hava fullgjort vad författningarna föreskriva i fråga om dem, som må förvalta härads-hövdingsämbete utan inskränkning.

Mom. 8. Finner styrelsen sökande böra på grund av särskilda skäl ifrågakomma till befattning, som tillsättes av styrelsen, oaktat han icke uppfyller i mom. 4—7 föreskrivna kompetensvillkor, äger styrelsen besluta, att sökanden må kunna utnämnas till befattningen. Dispens, som sålunda medges, gäller, där ej annorlunda bestämmes, alla befattningar, för vilka äro fastställda enahanda kompetensvillkor som för den befattning, i fråga om vilken dispens meddelats.

Mom. 9. För anställning i icke-ordinarie befattning vid postverket äger styrelsen att bestämma kompetensfordringar i anslutning till vad som gäller för motsvarande ordinarie tjänst.

B. PM av generalpoststyrelsen angående kompetensfordringar m. m. för erhållande av befattning i postverket

Efter erinran om de i generalpoststyrelsens instruktion intagna kompetensreglerna framhålles, att bestämmelser angående rekrytering och utbildning av driftpersonalen i dess helhet äro angivna i ett av 1947 års undervisningskommitté utarbetat och av generalpoststyrelsen den 5/4 1950 i princip antaget förslag till rekryteringsstadga för postverket. I anslutning härtill framhålles följande.

Som en orientering må nämnas att postverkets driftpersonal består av följande kategorier.

A. *Tjänstemannapersonal*: lönegradsplacerade tjänstemän, d. v. s. ordinarie och extra ordinarie tjänstemän, aspiranter samt extra tjänstemän.

B. *Biträdespersonal*: bl. a. post- och brevbärrarbiträden samt brevbärrarelever.

C. *Avtalsanställd personal*: genom skriftliga avtal anställda, bl. a. poststationsföreståndare och lantbrevbärare.

Tjänstemännen vid postanstalterna hän-

föras till fyra olika karriärer enligt sammanställningen nederst å denna sida (tjänsterna i styrelsen och på postdirektionerna ha ej medtagits för att ej göra förteckningen onödigt lång).

Stationsmästarna bilda dessutom en särskild grupp, till vilken rekrytering sker från flera olika karriärer och från de avtalsanställda poststationsföreståndarna.

I fråga om *folkskoleunderbyggnad* har styrelsen med hänsyn till senare inträdda ändringar i folkskolestadgan bestämt, att för antagning i kontorsbiträdes- och brevbärrarkarriären skall fordras, att vederbörande erhållit avgångsbetyg enligt § 47 (ej § 47 a) folkskolestadgan.

För att bliva antagen i brevbärrar- eller kontorsbiträdeskarriärerna fordras även avläggandet av uttagningsprov i rättskrivning och räkning. Proven skola vara anpassade efter fordringarna i folkskolans avgångsklass. Under år 1952 togos sådana

Tjänsteman tillhörande			
Postassistentskarriären	Postexpeditörskarriären	Brevbärrarkarriären	Kontorsbiträdeskarriären
Extra postassistent Eo postassistent Postassistent Förste postassistent Kontrollör Förste kontrollör Överkontrollör Postmästare	Extra postexpeditör Eo postexpeditör Postexpeditör Förste postexpeditör Överpostexpeditör	Extra brevbärrare Brevbärraraspirant Eo brevbärrare Expeditionsvakt Brevbärrare Eo postiljon Postiljon Brevbärrarförman Förste postiljon Överpostiljon Transportförman Expeditionsförman Kupémästare Transportmästare	Extra skrivbiträde Extra kontorsbiträde Skrivbiträdesaspirant Eo skrivbiträde Eo kontorsbiträde Kontorsbiträde Kanslibiträde Kontorist Kansliskrivare

prov till antal och med resultat, som redovisas i tabell nederst å denna sida.

Det må här omnämnas att proven i rättskrivning bestodo av uppgifter, som använts vid intagningsprövningarna från klass 6 i folkskolan till fyraåriga realskolans första klass. Proven bedömdes emellertid mildare. Prov med 7 å 7½ fel räknades som godkänt mot tillämpade 4 å 5 fel vid inträde till realskolan. Proven i räkning bestodo av fyra obenämda exempel med hela tal och decimalbråk, ett i vardera räknesättet. För godkänt betyg fordrades att två exempel skulle vara rätt lösta. Det har föreslagits att provet skulle göras dubbelt så stort och att vederbörande för att få godkänt skulle visa, att han behärskade samtliga fyra räknesätt. Under dylik förutsättning beräknas antalet underkända prov i räkning för prövande med enbart folkskoleutbildning stiga till cirka 35 %.

Förestående siffror tala icke för en sänkning av fordringarna på fullgoda folkskolekuskaper.

Såsom framgår av undervisningskommitténs yttrande gäller att vederbörande skall ha avlagt *minst realexamen* för att vinna tillträde till tjänst inom *postexpeditörs-karriären*.

Sammansättningen inom postexpeditörs-karriären i fråga om skolkompetens m. m. framgår av följande sifferuppgifter m. m.

De sökande till postexpeditörs- (och post-assistents-) kurserna under åren 1941—1952

	antal	i medeltal per år
utgjorde	10 203	859
av vilka pröva- des	5 071 = 49,7 %	423
av vilka anto- gos i kurs ..	2 537 = 50 %	211

Under samma år (1941—1952) antogos till postexpeditörskurserna 2 126 sökande (postfunktionärerna inräknade). I fråga om skolkompetens och kön fördelade de sig på följande sätt (ett fåtal sökande med avgångsexamen från handelsgymnasium har inräknats bland dem med normalskolekompetens resp. realexamen):

	Kvinnor	Män
Studentexamen	817	
Normalskolekompetens ...	150	
Realexamen	575	122
Tjänstemän från brevbärarkarriären		1291
kontorsbitr.karriären ...	1171	
	1 713	413

Beträffande 1944—1952 års postexpeditörskurser fördelade sig de sökande från lägre karriärer inom postverket på följande sätt.

Från *brevbärarkarriären*
antal

	467
prövade	338 = 72 % av de sökande
antagna	257 = 76 % av de prövade

	Antal			
	i rättskrivning	underkända i %	i räkning	underkända i %
För anställning i brevbärarkarriären av sökande med				
a) enbart folkskola	994	32,5	823	9,4
b) något eller några års högre utbildning än folkskola	198	5,1	191	2,1
c) realexamen	202	0,5	201	0
För anställning i kontorsbiträdeskarriären av sökande med				
a) enbart folkskola	35	14,3	32	6,3
b) något eller några års högre utbildning än folkskola	26	3,8	22	0
c) realexamen eller normalskolekompetens	42	0	41	0

¹ Av dessa hade några få avlagt studentexamen.

Från kontorsbiträdeskarriären

antal
384
prövade 242 = 63 % av de sökande
antagna 151 = 62 % av de prövade

Vid utgången av år 1952 var postexpeditörskarriären, d. v. s. hela den då i tjänst varande postexpeditörsutbildade personalen, sammansatt med hänsyn till skolkunskaperna på sätt som framgår av tabell nederst å denna sida.

En undersökning av skol- och betygs-kompetensen beträffande de under åren 1944—1953 från postexpeditörskurserna ut-examinerade deltagarna utvisar bl. a., att 375, d. v. s. 24 %, hade rekryterats från kontorsbiträdes- eller brevbärarkarriären och att av dem

	antal	
	kvinnor	män
	7	37
		hade skaffat sig formell kompetens genom avläggande av realexamen e. l. efter inträdet i postverkets tjänst,
	50	95
		hade skaffat sig formell kompetens genom fyllnadsprövning(ar) huvudsakligen i franska, geografi och matematik, och
	94	92
		innehade formell (minimi-) kompetens redan då de anställdes i kontorsbiträdes- resp. brevbärarkarriären.

Antalet sökande till postexpeditörskurs har alltid varit rikligt, i regel flera gånger större och aldrig mindre än dubbelt så stort som det antal, som skolas antagas. Granskning efter betyg har på grund därav måst företagas, och till de uttagningsprövningar, som föregått antagningarna till kurserna, ha i allmänhet kallats endast sökande, som haft minst de betyg-

summer, som framgå av tabellen här efter. (Skrivningsbetygen ha räknats som särskilda ämnen och övningsämnen ha icke medräknats.)

	Antal ämnen	Betygssumma
Student-examen	11	15
	12	16½
	13	18
	14	19
	15	20½
	16	22
	17	24
Normalskolekompetens	12	19½
	13	20
	14	21
	15	22
Realexamen	11	19½
	12	20½
	14	22
	15	24

Vid behandlingen av ansökningar från postfunktionärer ha skolbetygen i regel icke tillmätts fullt samma betydelse, om postfunktionärens vitsord för hans tjänstgöring varit goda eller åtminstone acceptabla. Ett icke ringa antal har sålunda antagits till kurserna utan att ha fyllt de betygsfordringar som i allmänhet ställts på de sökande utifrån.

Enligt stadgandet i § 33 mom. 6 instruktionen för generalpoststyrelsen må ordinarie tjänsteman, vilken icke avlagt realexamen etc. kunna konstitueras till tjänsteman i postexpeditörs- eller postassistentskarriärerna under vissa förutsättningar. Här om har 1947 års undervisningskommitté uttalat följande.

”Denna dispensmöjlighet, som på sin tid tillkommit efter framställning från Svenska Postmannaförbundet, har icke utnyttjats sedan år 1928. Enligt kommitténs mening har bestämmelsen numera icke heller något existensberättigande, alldenstund

	Kvinnor			Män		
	antal	% av antalet kvinnor	% av hela karriären	antal	% av antalet män	% av hela karriären
Studentexamen	746	42,7	36,7	35	12,6	1,7
Normalskolekomp. .	334	19,0	16,4			
Realexamen	673	38,3	33,4	241	87,4	11,8
	1 753		86,5	276		13,5

möjligheterna för en duktig person att avlägga fullständig realexamen numera äro betydligt större än tidigare, då tillgången till lämpliga aftonkurser var mera begränsad. Fullständig realexamen bör sålunda enligt kommitténs mening gälla som minimifordran ifråga om skolunderbyggnad för tillträde till tjänst inom postexpeditörskarriären."

Det må här omnämnas, att utagningsprov till postexpeditörskurs anordnades åren 1926, 1927 och 1928 för sådana tjänstemän, som dispensmöjligheten avser. Maximialdern för prövande fastställdes till 30 år. Proven leddes av läroverkslärare, som utsetts av generalpoststyrelsen. Antalet prövande utgjorde

år 1926:	23,	varav	10	godkändes
„ 1927:	11,	„	4	„
„ 1928:	3,	„	1	„

På grund av det ringa och efter hand sjunkande antalet prövande och det mindre tillfredsställande resultatet samt att tillgång på fullt kompetenta sökande städse varit för handen, ha dylika prövningar sedermera icke anordnats.

Såsom framgår av de ovan lämnade siffrorna är postexpeditörskarriären rekryterad med öfvervägande kvinnlig personal. Vid två utredningar om kostnadernas fördelning på postverkets olika rörelsegrenar har genom tidsstudier framkommit att i kassatjänsten de kvinnliga postexpeditörerna genomsnittligt uppnå den högsta arbetseffekten, väsentligt högre än de manliga postexpeditörerna. Det arbete, som förekommer i postverkets kassor, får sägas över huvud taget ligga väl till för kvinnlig arbetskraft. Hårtill har självfallet bidragit att de kvinnliga postexpeditörerna i allmänhet såsom helt unga få ägna sig åt kassatjänst. Härigenom erhålla de en rutin, som i regel icke kan ernås av den, som först senare får tillfälle att syssla med dylikt arbete. Av visst intresse i detta sammanhang är även, att de kvinnliga postexpeditörerna även arbeta väsentligt snabbare än personalen i kontorsbiträdeskarriären. Förklaringen härtill ligger sannolikt däri, att postexpeditörerna åtnjutit en på goda skolkunskaper baserad, systematiskt ordnad yrkesutbildning. Det synes därför vara förklarligt, att postexpeditörerna från brevbärarkarriären, som efter att under 8 å 10 år eller kanske längre ha sysslat med brevbäring, posttransporter

m. m. och fullgjort värnplikt, i regel befinna sig i ett dåligt utgångsläge, när det gäller att uppnå den snabbhet i kassaarbetet, som de kvinnliga postexpeditörerna merendels besitta.

Såsom motivering för sänkandet av kompetensfordringarna för tillträde till postexpeditörskurs och därmed till kassatjänsten vid postkontoren har bl. a. framhållits, att under krigsåren och tiden därefter en mycket stor del av den kassapersonal, som uppehållit postexpeditörsbefattningar vid postkontoren, icke ägt postexpeditörsutbildning. Detta är riktigt och beror på expansionen av postverkets rörelse under senare år (skatt, fältpost, ransoneringsförsändelser, barnbidrag etc.) men även på svårigheten att under dåvarande förhållanden utbilda tillräckligt antal postexpeditörer. Postverket befann sig följaktligen i ett tvångsläge, och skötseln av posttjänsten blev icke alltid den önskvärdt bästa, i många fall sannolikt beroende just på saknaden av kompetent personal i bl. a. kassaarbetet. Det synes därför icke riktigt, när personaltillgången nu blivit bättre och möjlighet även uppstått att nyrekrytera på grundval av bättre elevmaterial, att genomföra en sänkning av kompetensfordringarna och därmed också av kassafunktionärernas bildningsstandard.

Nyss har en utbildning avslutats av 23 utrikessorterare, avsedda att placeras i 15 och 17 lönegraderna och ersätta vissa tjänster i lönegraderna 17, 19 och 21 vid landets utväxlingspostanstalter. För tillträde till utbildningen har fordrats avlagd realexamen med godkända betyg i modersmålet, geografi, engelska, tyska och franska samt genomgången överpostiljonskurs. Om anordningen visar sig lämplig kommer härigenom en ny befordringsgång att uppstå för tjänstemän i brevbärarkarriären, som avlagt realexamen.

För tillträde till *postassistentskurs* fordras avlagd *studentexamen* med godkända vitsord i vissa ämnen. Tillträde till sådan kurs kan beredas även ordinarie eller extra ordinarie *tjänsteman med postexpeditörsutbildning*, oaktat han icke äger formell kompetens (studentexamen) därest vederbörande *ådagalagt särskild duglighet i tjänsten* och anses äga förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Under de senaste 10 åren har det av olika anledningar varit svårt att få tillräckligt

antal manliga studenter med goda betyg att söka till postassistentskurserna. Kurserna ha därför måst utfyllas med ett betydande antal posttjänstemän med lägre formell kompetens än studentexamen. Utöver vad som framgår av tabellen s. 167 (här utelämnad) i undervisningskommitténs yttrande lämnas i sammanställning å denna sida en översikt över antalet i postassistentskurserna under åren 1945—1953 utexaminerade deltagare, med uppdelning på skolkunskaper, karriärer och kön.

Att för tillträde till postassistentsutbildningen sänka de formella kompetensfordringarna i fråga om skolutbildning eller betygsfordringar mer än som redan skett synes icke tillrådligt med hänsyn till att praktiskt taget postverkets hela befäls- och administrativa personal rekryteras ur postassistentskarriären. Det har visat sig, att

direktantagna studenter med jämförelsevis låga skolbetyg ha haft svårt att följa både den teoretiska och praktiska utbildningen, vilket i viss mån bidragit till att man vid rekryteringen av postassistentskarriären föredragit duktiga och prövade postexpeditörer framför studenter med låga betyg. Å andra sidan har en del av de med lägre skolutbildning i postassistentskurserna antagna postexpeditörerna understundom haft svårt att följa undervisningen i vissa allmänna ämnen. Deras högre levnadsålder förrycker dessutom en jämn befördringsgång och avgång ur tjänsten.

3 juni 1953.

		Män	Kvinnor	Summa	
<i>Studentexamen</i>					
Formell kompetens (studentexamen) 70 %	Direktantagna elever eller sådana som enligt äldre ordning fått gå direkt från postexpeditörskurs till postassistentskurs	152	43		
		Tjänstemän från brevbararkarriären ¹	15	2	
		kontorsbiträdeskarriären ¹	33	28	273
<i>Realexamen</i>					
Ej formell kompetens 30 %	Tjänstemän från brevbarar- jämte postexpeditörskarriären ³	90	44		
		kontorsbiträdes- jämte postexpeditörskarriären postexpeditörskarriären (direktrekryterade) ..	20	1	115
		310	78	388	

¹ "Långvägare" som under sin anställning i verket avlagt studentexamen.

² Postexpeditörsutbildade, som på grund av för låga betyg m. m. i postexpeditörskurserna ej fått direkt övergå till postassistentskurser.

³ Tillträde till postassistentskurs efter ansökan och uttagningsprövning, d. v. s. dispenserade från kravet på formell kompetens.

⁴ Därav hade en normalskolekompetens.

BILAGA 2

A. Kompetenskrav för befattningar vid statens järnvägar

Nu gällande kompetensvillkor för erhållande av befattningar vid statens järnvägar framgå av §§ 50 och 81 instruktionen för järnvägsstyrelsen (SFS 1928:216 med

senare vidtagna ändringar). Följande sammanställning av kompetensvillkoren har upprättats inom järnvägsstyrelsen:

Fordringarna på formell kompetens enligt instruktionen för järnvägsstyrelsen (§§ 50 och 81)

Befattning/Tjänst	Kompetensvillkor
Arkitekt, baningenjör, byrådirektör, byråingenjör, förste byråingenjör (se dock nedan), maskiningenjör, telegrafingenjör, signalingenjör och överinspektör för ban- resp. maskintjänsten	Högre teknisk examen vid svenskt eller främmande läroverk eller examen efter den 1 januari 1917 från Chalmers tekniska instituts högre avdelning
Förste byråingenjör i Ca 30 på bantekniska byråns geotekniska avdelning	Samma som för statsgeolog (fil. lic.-examen i geologi med minst betyget "med beröm godkänd")
Lantmätare	Samma som enl. lantmäteriinstruktionen föreskrives för erhållande av förord till distriktslantmätarbefattning
Ingenjör i Ca 23 vid styrelsen (se dock nedan)	Examen från teknisk elementarskola eller tekniskt gymnasium
Ingenjör i Ca 23 vid styrelsen med lantmäteriteknisk utbildning	Samma som enl. lantmäteriinstruktionen fordras för att kunna förordnas till extra lantmätare
Ingenjör i Ca 23 och Ca 25 vid distrikten	Examen från teknisk elementarskola eller tekniskt gymnasium eller från maskinyr-kesskolan vid tekniska skolan i Stockholm eller maskinfackskolan vid tekniska läroverket i Malmö under villkor, vad beträffar de två sistnämnda examina, att desamma kompletterats genom realexamen med godkända betyg i modersmålet, tyska, engelska, franska och matematik
Förste aktuarien och chefen för statistiska kontoret samt aktuarie (se dock nedan)	Examen inför filosofisk fakultet, i vilken något av ämnena nationalekonomi, statskunskap, statistik eller matematik ingår
En av aktuarierna på ekonomibyrån	Fil. ämbetsexamen eller fil. kand.-examen med betyget "berömlig" i matematik eller fil. lic.-examen med minst betyget "med beröm godkänd" i nämnda ämne eller ock examen vid teknisk högskola med betyget "berömlig" i matematik (större kurs)

Befattning/Tjänst	Kompetensvillkor
Ombudsman, distriktssekreterare samt förste sekreterare och sekreterare på kanslibyrån	Examen medförande behörighet till domarbefattning
Notarie på kanslibyrån	Examen inför juridisk fakultet
Huvudkassör, bokhållare, kontorsskrivare, förste kansliskrivare och kansliskrivare	Realexamen med godkända betyg i modersmålet, tyska, engelska, franska, geografi och matematik eller normalskolekompetens
Chefen för försvarsbyrån	Major eller kapten vid generalstabskåren samt två års kommendering vid statens eller enskilda järnvägar
Förste och andre militärassistent samt militärassistent	Kompaniofficer vid generalstabskåren eller vid något av arméns truppförband samt två års kommendering vid statens eller enskilda järnvägar
Befälhavare å tågfarja, förste styrman och andre styrman	Studentexamen eller examen från handelsgymnasium, teknisk elementarskola eller realexamen (om godkänt betyg i tyska eller engelska ej erhållits, fordras intyg om godkända kunskaper i vederbörande språk motsvarande fordringarna i realexamen) eller avgångsbetyg från klass 5 vid högre allmänt läroverk eller realskola samt intyg om godkända kunskaper i tyska och engelska motsvarande fordringarna i realexamen. Befälhavare och förste styrman skola dessutom inneha sjökaptensbrev, andre styrman ha avlagt sjökaptensexamen och inneha styrmansbrev
Tredje styrman	Styrmansbrev
Övermaskinist och andre maskinist	Maskinistbrev av 1:a klass (övermaskinistbrev)
Tredje maskinist	Maskinistbrev av 2:a klass
Övriga tjänstemän inom lönegraderna Ca 19—Ca 31 vid styrelsen med undantag av ritare	Studentexamen eller examen från handelsgymnasium, teknisk elementarskola eller tekniskt gymnasium
Övriga tjänstemän inom lönegraderna Ca 19—30 vid distrikten med undantag av ritare och tjänstemän i mästargraderna	Studentexamen eller examen från handelsgymnasium, teknisk elementarskola, tekniskt gymnasium eller realexamen med godkända betyg i modersmålet, tyska, engelska, franska, geografi och matematik eller ock normalskolekompetens.

Järnvägsstyrelsen äger jämlikt § 51 instruktionen att bestämma kompetensfordringar för anställning såsom icke-ordinarie tjänsteman vid verket i anslutning till vad

som gäller för motsvarande ordinarie tjänsteman samt att vidtaga anordningar för tjänstemannaaspiranternas och tjänstemäns fackliga utbildning.

B. Utdrag av skrivelse den 2.6.53 från överdirektören i järnvägsstyrelsen

"Om man bortser från enstaka specialtjänster och från tågfarjebefattningarna, kunna de numera gällande reglerna beträffande fordringarna på formell kompetens inom olika karriärer sammanfattas sålunda.

Ingenjörskarriären

- Ca 21 i lokalförvaltningen: realexamen eller examen från högre tekniskt läroverk
Ca 21 i styrelsen: examen från högre tekniskt läroverk
Ca 23—27: examen från högre tekniskt läroverk
Ca 29 och högre: civilingenjörsexamen

Trafik- och kameralkarriärerna

- Ca 19 stationsskrivare och kontorsskrivare } realexamen
Ca 21 förste stationsskrivare och bokhållare }
Ca 23 och högre vid lokalförvaltningen: realexamen
Ca 23 och högre vid styrelsen: studentexamen

Kansliskrivarkarriären

- Ca 15 kansli-skrivare realexamen; betr. drifts-avdelningarna bestämmes dock den reella kompetens, som ev. skall fordras
Ca 17 förste kansli-skrivare (t. ex. språkkunskaper), från fall till fall

Beträffande realexamen fordras godkända betyg i svenska, engelska, tyska, franska, geografi och matematik. Med realexamen likställs annan examen, som medför enahanda kompetens.

Med studentexamen jämställs examen från handelsgymnasium.

Från föreskrivna kompetensvillkor äger styrelsen befogenhet att meddela dispens. Dispens, som sålunda medgivits, skall enligt instruktionen gälla alla befattningar,

för vilka äro fastställda samma kompetensvillkor som för den befattning, ifråga om vilken dispens meddelats. Möjligheten att medgiva dispens har styrelsen under senare år utnyttjat i stor utsträckning såsom närmare framgår av bifogade redogörelse för resultatet av en undersökning angående antalet dispenser inom driftsavdelningarna under tiden 1/1 1948—1/5 1953¹.

Någon stel tillämpning av gällande kompetensvillkor äger alltså ej rum i praktiken utan undantag göras genom att dels de reella kompetenskraven fastställas från fall till fall (kansliskrivare och förste kansliskrivare), dels dispens från de formella fordringarna meddelas, när detta efter prövning i varje särskilt fall anses befogat. Erfarenheterna av den sålunda tillämpade ordningen äro sådana, att några väsentliga ändringar härutinnan icke böra göras.

Bland annat följande justeringar av instruktionens föreskrifter angående de formella kompetenskraven anses preliminärt önskvärda:

i fråga om kansliskrivare och förste kansliskrivare bör det formella kompetenskravet utgå (jämför Kungl. Maj:ts proposition nr 107/52, sid. 20, anm. 4²)."

¹ Se bihang 2: A ävensom de vid en senare tidpunkt erhållna sammanställningarna i bihang 2: B angående motsvarande uppgifter beträffande järnvägsstyrelsen samt förråds- och verkstadsavdelningarna.

² Enligt denna anmärkning borde det särskilda formella kompetenskrav, som nu gäller för kansliskrivare och förste kansliskrivare, icke generellt bibehållas. Det borde ankomma på järnvägsstyrelsen att överväga om kompetenskravet borde inskränkas till en del av ifrågavarande befattningar eller helt borttagas. I sistnämnda fall förutsattes såsom självfallet, att de krav på reell kompetens i visst hänseende (t. ex. språkkunskap), som med hänsyn till arbetsuppgifterna måste ställas på vissa befattningar, beaktades vid tillsättningen av dessa befattningar.

C. Inom järnvägsstyrelsen gjord sammanställning med vissa uppgifter angående kompetensfordringar m. m. för erhållande av befattning vid statens järnvägar

Efter erinran om de i järnvägsstyrelsens instruktion intagna kompetensreglerna framhålles, att bestämmelserna angående rekrytering och utbildning av personalen i dess helhet äro meddelade i statens järnvägars författningssamling. Föreskrifterna äro f. n. under omarbetande. — I anslutning härtill framhålles särskilt följande.

Karriärgångar för personal med enbart folkskoleunderbyggnad

Vid rekrytering av personal för tjänster inom 6—18 lönegraderna jämte mästargraderna men med undantag av kansliskrivare- och förste kansliskrivartjänster erfordras i fråga om *skolunderbyggnad* att vederbörande skall ha genomgått folkskola enligt § 47 i folkskolestadgan och därvid ha erhållit godkända vitsord i modersmålet och räkning samt, beträffande tjänster vid trafikavdelningen, även geografi.

Den personal, för vilken endast folk-skoleutbildning fordras, anställas och befordras enligt följande.

Kvinnlig personal

Vagn- och tågstäderskor samt effektivvårdare anställas efter minst 1 år i tillfällig tjänst i lgd Cg 6 eller Ce 6. Efter c:a fem års sammanlagd anställning sker befordran till ordinarie i lgd Ca 6. På vissa större stationer finnas trafikbiträdestjänster (Ca 11) för kvinnliga städningsbasar.

För *skrivbiträdesaspiranter* tillämpas reglerad befordringsgång enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 30 juni 1937 (nr 436). Befordran till ordinarie kontorsbiträde (Ca 8) äger som regel rum efter 7 års anställning. Möjlighet finnes att sedermera erhålla befordran till kanslibiträde (Ca 11), kontorist (Ca 13), förste kontorist (Ca 15) och förste kansliskrivare (Ca 17). På grund av rådande konkurrens har sedan lång tid tillbaka som regel endast sökande med realexamen eller högre kompetens ifrågakommit till anställning.

Manlig personal

Vederbörande anställas såsom aspirant i lgd Cf 7 eller Cf 8 (beroende på levnadsåldern). Efter 1 år och under förutsättning att en levnadsålder av 20 respektive 21 år uppnåtts sker antagning till eo i lönegrad Ce 9 respektive Ce 10 (den som icke fyllt 20 år antages efter 1 års tjänstgöring till extra tjänsteman i lgd Cg 9). Befordran till ordinarie sker f n efter 5 års anställning vid verket. Möjligheterna till vidare befordran vid driftsavdelningen framgå av bifogade sammanställning (Bihang 2 C).

Beträffande vissa tjänstegrener fordras för att ifrågakomma till fackutbildning att ha godkänts i särskild *förprovning*. Förprovningarna omfatta dels sådana allmänna ämnen, som äro av betydelse i tjänsten, dels sådana delar av fackämnen, i vilka vederbörande redan måste ha erforderliga kunskaper för att kunna sköta den innehavda tjänsten. De allmänna ämnen, som förekomma, äro folkskolans kunskaper i svenska språket (rättskryning och rapportskrivning) och räkning. Dessutom förekommer muntligt prov i engelska och tyska till resebyråkurserna — i vilka deltagarna dock oftast ha minst realexamen eller normalskolekompetens — samt i engelska till konduktörs- och kontoristkurserna. Fordringar m. m. framgå av tablån till vänster å nästföljande sida.

Någon aktuell statistik över resultatet av proven finnes tyvärr ej.

Högre karriärgångar

Under denna rubrik sortera främst följande 4 personalgrupper, nämligen

- 1) ingenjörer
- 2) övriga akademiker
- 3) stationsskrivarkarriären
- 4) kontorsskrivarkarriären.

Karriärerna 1), 3) och 4) utvecklas närmare i bihang 2 D. Behov av personal i

Ämne	Tid för provet	Fordringar m m
Svenska språket rätt-skrivning	1 tim	Summan av de gjorda felen får icke uppgå till 10.
rapport-skrivning	1 tim	Ett referat av en olyckshändelse e d läses upp två gång-er, varunder inga som helst anteck-ningar få göras. Alla erforderliga sakupplysningar i referatet finnas på en förteckning över fakta ur nämnda referat som till-ställes varje delta-gare. Med ledning av det upplästa och uppgifterna på för-teckningen skall en rapport utarbetas. Vid bedömningen lägges huvudvikten vid förmågan att få fram en förstälilig rapport.
Matematik	2 tim	Minst 4 rätt av 8 tal.
Främmande språk	20 min	Prövningen indelas i 3 avdelningar, nämligen översätt-ning av 10 mycket enkla engelska ord till svenska och 20 vice versa samt be-svarande på engelska av 6 enkla frå-gor. För godkänt betyg fordras ca 40 % rätt på varje avdelning. Under-betyg på en avdel-ning kan kompen-seras av överbetyg på en annan.

styrelsen fyller i regel med personer, som tjänstgjort inom karriären i linjeförvaltningen.

Stationsskrivarkarriären

Stationsskrivarkarriären är den största befälskarriären inom statens järnvägar. Stationsskrivarna utgöra en rekryterings-grupp för samtliga befäls- och chefstjäns-

ter inom verkets trafikavdelning och många administrativa poster inom järnvägsstyrelsen. Sammanlagda antalet högre tjänster, som rekryteras från kåren, utgör för närvarande cirka 1 000, omspännande tjänster från lönegrad 21 och uppåt. Antalet ordinarie stationsskrivarbefattningar är omkring 300. Stationsskrivartjänsten är således i de flesta fall endast en begynnelse-befattning.

Rekryteringen för stationsskrivarutbildning sker dels med personer, som ej äro anställda vid verket (utomverkare), dels från verkets egen lägre tjänstemannakår (inomverkare). Under senare år ha i allmänhet omkring 30 personer årligen antagits till utbildning från vardera kategorin.

Beträffande rekryteringen till *utomverkarkurserna* kan nämnas, att under senare år de sökandes betygsstandard försämrats och att antalet sökande med studentexamen minskats. Tabellen nedan ger anvisning om utvecklingen i dessa hänseenden.

År	Antal sökande		Antal uttag-na	Betygskoefficient hos slutgiltigt uttagna med studentexamen (medeltal)
	To-talt	Stud. el. likv. ex.		
1938	280	164	25	3,41
1939	211	142	28	3,65
1940	299	119	34	3,16
1941	265	183	28	3,41
1942	300	209	57	3,41
1943	330	238	31	3,63
1944	290	198	32	3,34
1945	189	160	32	3,16
1946	133	93	32	2,99
1947	131	87	32	2,83
1948	98	63	32	2,73
1949	97	70	33	2,73
1950	104	74	28	2,58
1951	143	93	52	2,91
1952	153	118	28	3,02
1953	157	125	27	3,24

Den i denna och ytterligare ett par tabeller nämnda betygscoefficienten har uträknats enligt följande:

Student- och realexamen: Samtliga betyg i ämnena modersmålet, tyska, engelska, franska, geografi och matematik åsättas värden enligt följande: Underkänd = 0, B = 2, Ba = 3, AB = 4, a = 5, A = 6. Om något eller några av dessa ämnen ej lästs i de två sista ringarna i gymna-

siet, sänkes betygsvärderingen med 1 poäng för resp. betyg. Betygskoefficienten bestämmes därefter som medelvärdet av de nämnda betygen.

Handelsgymnasium: Betygen i samtliga läroämnen samt övningsämnena stenografi och maskinskrivning åsättas värden enligt ovan. Betygskoefficienten bestämmes därefter som medelvärdet av de nämnda betygen.

Antalet sökande till utomverkarkurserna med enbart examen från handelsgymnasium har varit i genomsnitt 10—15 per år. Sammanlagt ha åren 1938—53 antagits cirka 20 sökande av denna kategori.

Antalet sökande till inomverkarkurserna brukar i allmänhet uppgå till cirka 200 per år. Flertalet av dessa ha realexamen men några studentexamen eller liknande. I flera fall ha de sökande studerat och avlagt någon av nämnda examina vid sidan av en väl meriterad tjänstgöring vid verket. Följande tabell visar antalet sökande m. m. åren 1941—53.

År	Antal sökande	Antal uttagna	Betygskoefficienten hos slutgiltigt uttagna med realexamen (medeltal)
1941	176	26	2,79
1942	137	31	2,90
1943	Inga kurser		
1944	Inga kurser		
1945	284	31	3,16
1946	240	32	3,23
1947	216	32	2,96
1948	210	30	2,82
1949	217	30	3,00
1950	219	28	3,02
1951	217	28	2,61
1952	201	27	2,98
1953	Ingen kurs		

Kontorsskrivarkarriären

Vid statens järnvägars ban- och maskinavdelningar anställas kontorselever för utbildning till kamerala arbetsledare inom ban- och maskiningenjörsexpeditionerna. Dessa arbetsledare handhava personalledningen för ban- resp. maskinsektionerna samt övervaka och svara för arbetet inom expeditionerna med bl. a. avlönings-, bokförings- och personalärenden. Även vid förrådsavdelningen och huvudverkstäderna anställas kontorselever.

Kontorsskrivarkarriären har under en följd av år rekryterats dels med personer

som ej äro anställda vid verket (utomverkare) dels från verkets egen lägre tjänstemannakår (inomverkare). Kompetenskraven äro desamma som för stationsskrivare.

Antagning av kontorselever har under åren 1943—53 skett i följande utsträckning.

Kategori	Drifts-avdelningen		Förråds-avdelningen och huvudverkstäderna	
	Antal	Härav utan formell kompetens	Antal	Härav utan formell kompetens
Utomverkare	45	0		
Inomverkare	35	117	54	116

Tidigare skedde uttagning av utomverkare bland sökande till stationsskrivarutbildning och av inomverkare på rekommendation av befälet, d v s utbildningen utannonserades aldrig. En ändring skedde emellertid 1952, då kontorsskrivarutbildning såväl för utom- som för inomverkare utannonserades. Antal sökande m m härvid framgår av tabell nedan.

Kategori	Antal sökande		Uttagna	
	To-tal	Med formell kompetens	Antal	Betygskoefficient
Utomverkare	143			
Studentexamen		84	4	3,35
Handelsgymnasium		50	6	3,66
Realexamen		3		
Inomverkare	117	75	11	23,22

I övrigt gäller i tillämpliga delar för kontorsskrivarkarriären vad som ovan anförts beträffande stationsskrivarkarriären.

19 augusti 1953.

¹ Många med realexamen men utan franska.

² Endast för dem, som haft realexamen.

Bihang 2 A

Uppgift över personal vid driftsavdelningen, som under tiden 1/1 48—1/5 53 erhållit befordran till nedan nämnda tjänster

Tjänst	Löne-grad	Antal	
		be-ford-rade	härav med dispens
Förste baningenjör . . .	30	38	1
Baningenjör	29	11	1
Maskiningenjör	29	9	1
Förste byråsekreterare	27	11	1
Ingenjör	25	72	1
Byråassistent	23	208	2
Ingenjör	23	117	32
Stationsinspektör . . .	23	168	7
Bokhållare	21	88	2
Ingenjör	21	69	25
Kontorsskrivare	19	86	4
Stationsskrivare	19	640	20
Förste kansliskrivare .	17	284	3
Kansliskrivare	15	132	38
Summa		1 933	138

Sammandrag

Karriärgång	Antal be-ford-rade	Antal dispenser	Dispenser i förhållande till antalet befordrade, %
Ingenjörskarriären	316	61	19
Trafik- och kameralkarriären	1 201	36	3
Kansliskrivarkarriären	416	41	10
Summa	1 933	138	7

Bihang 2 B

Uppgift över personal vid järnvägsstyrelsen samt vid förråds- och verkstadsavdelningarna som under tiden 1/1 48—1/5 53 erhållit befordran till nedan nämnda tjänster

Tjänst	Löne-grad	Antal	
		be-ford-rade	härav med dispens
Byråingenjör	29	42	8
Förste byråsekreterare	27	53	2
Sekreterare	25	49	3
Sekreterare	24	32	2
Byråassistent	23	139	24
Ingenjör	23	114	2
Förste bokhållare	22	36	9
Bokhållare	21	174	1
Ingenjör	21	119	37
Kontorsskrivare	19	160	20
Förste kansliskrivare	17	89	6
Kansliskrivare	15	106	32
Summa		1 113	146

Sammandrag

Karriärgång	Antal be-ford-rade	Antal dispenser	Dispenser i förhållande till antalet befordrade, %
Ingenjörskarriären	275	47	17
Trafik- och kameralkarriären	643	61	9
Kansliskrivarkarriären	195	38	19
Summa	1 113	146	13

Sammanställning över de vanligaste karriärgångarna vid SJ driftsavdelning för personal med enbart folkskoleunderbyggnad

Ban-, maskin- och trafikavdelningarna	Löne-grad	Ban-avdelningen	Löne-grad	Elektro-, signal- och teleavdelningarna	Löne-grad	Maskin-avdelningen	Löne-grad	Trafik-avdelningen	Löne-grad
<i>Personal i expeditions- och resebyråttjänst</i>		<i>Personal för banunderhållet</i>		banvakts- aspirant	Cf 7, 8	<i>Åkande personal</i>		<i>Personal i stations-tjänst</i>	
banvakts-, expeditions- vaks- eller stations- karls- aspirant	Cf 7, 8	<i>Allmän tjänst</i>		eo banvakt	Ce 9, 10	stations- karls- aspirant	Cf 7, 8	<i>Allmän tjänst</i>	
eo banvakt, expeditions- vakt eller stationskarl	Ce 9, 10	banvakts- aspirant	Cf 7, 8	banvakt	Ca 10	eo stations- karl	Ce 9, 10	stations- karls- aspirant	Cf 7, 8
banvakt, expeditions- vakt eller stationskarl	Ca 10	eo banvakt	Ce 9, 10	banbiträde	Ca 11	stationskarl lokbiträde	Ca 10	eo stations- karl	Ce 9, 10
kansli- biträde	Ca 11	banvakt	Ca 10	reparatör	Ca 13	lokförare	Ca 12	stationskarl trafikbiträde	Ca 10
kontorist	Ca 13	banbiträde	Ca 11	förste reparator	Ca 15	lokmästare (stationär tjänst)	Ca 17	kontorist	Ca 11
förste kontorist	Ca 15	banförförman	Ca 13	lednings- förförman	Ca 17	eller stationskarl maskin- biträde	Ca 20, 22	förste kontorist	Ca 13
kansli- skrivare ¹	Ca 15	banmästare	Ca 17	lednings- mästare	² Ca 19, 21, 22	rälsbuss- förare	Ca 10	förste kontorist	Ca 15
förste kansli- skrivare	Ca 17	över- banmästare	Ca 20, 22			motorvagns- förare	Ca 11	förste kansli- skrivare	Ca 17
		<i>Yrkes- arbetare</i>					Ca 13	stations- mästare	Ca 17, 20
		banvakts- aspirant	Cf 7, 8			<i>Personal i stationär tjänst för underhåll av lok</i>	Ca 15	<i>Yttertjänst</i>	
		eo banvakt	Ce 9, 10			stations- karls- aspirant	Ca 15	stations- karls- aspirant	Cf 7, 8
		banvakt	Ca 10			eo stations- karl	Ca 15	eo stations- karl	Ce 9, 10
		banbiträde	Ca 11			stationskarl maskin- biträde	Ca 15	stationskarl trafik- biträde	Ca 10
		reparatör	Ca 13			reparatör	Ca 13	stations- förman	Ca 13
		förste reparator	Ca 15			förste reparator	Ca 15	bangårds- mästare	Ca 15
		<i>Personal för underhåll av planteringar</i>				verkstads- förman	Ca 17	förste bangårds- mästare	Ca 17
		banvakts- aspirant	Cf 7, 8			verkstads- mästare	Ca 17	<i>Åkande personal</i>	
		eo banvakt	Ce 9, 10			<i>för underhåll av vagnar</i>	Ca 19, 21	stations- karls- aspirant	Cf 7, 8
		banvakt	Ca 10			stations- karls- aspirant	Ca 19, 21	eo stations- karl	Ce 9, 10
		banbiträde	Ca 11			eo stations- karl	Ca 19, 21	stationskarl trafik- biträde	Ca 10
		trädgårds- mästare	Ca 14			stationskarl maskin- biträde	Ca 19, 21	konduktör	Ca 13
		förste trädgårds- mästare	Ca 18			reparatör	Ca 19, 21	tågmästare	Ca 15
						vagnförförman	Ca 19, 21	eller stationskarl trafik- biträde	Ca 10
						förste reparator	Ca 19, 21	lokomotor- förare	Ca 12
						vagnmästare	Ca 19, 21	rälsbuss- förare	Ca 13
							Ca 19, 21	motorvagns- förare	Ca 15

¹ Endast vid trafikavdelningen. ² Ledningsmästare i Ca 22 finnes endast vid elektroavdelningen

Sammanställning över de högre karriärgångarna vid SJ driftsavdelning

Ingenjörer med examen vid				Stationsskrivarkarriären	Lönegrad	Kontorsskrivarkarriären	Lönegrad
Teknisk högskola	Lönegrad	Högre tekniskt läroverk (motsvarande)	Lönegrad				
ingenjöraspirant	Cf 21	aspirant	Cf 13	stationsskrivaraspirant	Cf 17	kontorsskrivaraspirant	Cf 17
eo ingenjör	Ce 23, 25	eo tekniskt biträde	Ce 15, 17	eo stations-skrivare	Ce 19	eo kontors-skrivare	Ce 19
ingenjör	Ca 25, 27	eo ritare	Ce 19	stationsskrivare	Ca 19	kontorsskrivare	Ca 19
maskin-ingenjör ¹	Ca 29	ritare	Ca 19	förste stations-skrivare	Ca 21	bokhållare	Ca 21
elektro-ingenjör ²	Ca 31	ingenjör	Ca 21, 23, 25, 27	byråassistent	Ca 23, 25, 27	byråassistent	Ca 23, 25, 27
baningenjör				underinspektör	Ca 23, 25, 27		
elektro-ingenjör				expeditions-föreståndare	Ca 25, 27		
signal-ingenjör	3 Ca 33			stations-inspektör	Ca 23, 25, 27, 29, 31, 32		
telegraf-ingenjör							
maskin-ingenjör					trafikinspektör	Ca 33	

¹ Endast vid maskinavdelningen. ² Endast vid elektroavdelningen. ³ Vid resp. avdelning.

A. Kompetenskrav för befattningar vid televerket

Nu gällande kompetensvillkor för erhållande av befattningar vid televerket framgår av 32 § instruktionen för telestyrelsen (SFS 1953: 641).

32 §.

1 mom. För att antagas till ordinarie tjänst vid televerket erfordras att vara svensk medborgare.

2 mom. I den mån så provas nödigt, äger styrelsen såsom kompetensvillkor för viss anställning vid televerket föreskriva att vederbörande genomgått särskild utbildningskurs vid verket.

3 mom. Telegrafkommissarie i lönegraden Ca 21, förste telegrafassistent, telegrafassistent, övertelegrafexpeditör, förste telegrafexpeditör och telegrafexpeditör skola hava avlagt realexamen eller annan examen, som medför minst motsvarande kompetens, samt äga vitsord om minst de insikter, som vid avläggande av realexamen erfordras för erhållande av betyget godkänd i modersmålet, fysik, geografi, matematik samt engelska, franska och tyska språken.

4 mom. Innehavare av tjänst i någon av lönegraderna Ca 23—37 skall hava avlagt studentexamen eller examen från högre tekniskt läroverk. Ingenjörspersonal i lönegraderna Ca 29—37 skall därjämte hava avlagt examen vid teknisk högskola eller avgångsexamen efter den 1 januari 1917 från högre avdelningen av Chalmers tekniska institut i Göteborg.

5 mom. Byrådirektören å personal- och

kanslibyråns juridiska avdelning samt förste byråsekreterare å nämnda avdelning skola hava avlagt juris kandidatexamen och fullgjort de villkor, som i 18 § domsagostadgan föreskrivas för att kunna meddelas i samma paragraf avsett förordnande.

6 mom. Förste byråsekreteraren och byråsekreteraren å ekonomibyråns statistiska avdelning skola hava inför filosofisk fakultet eller vid högskola avlagt examen, i vilken ingår statistik eller matematik.

7 mom. Byrådirektören å ekonomibyråns utrikesavdelning skall hava inför filosofisk fakultet eller vid högskola avlagt examen med högt vitsord i moderna språk.

8 mom. Finner styrelsen sökande till ledigbliven tjänst, som av styrelsen eller underlydande myndighet tillsättes, på grund av särskilda skäl böra ifrågakomma till tjänsten, oaktat han icke uppfyller de för densamma föreskrivna kompetensvillkoren, äger styrelsen besluta att sökanden utan hinder av berörda omständighet må kunna utnämnas till ifrågavarande tjänst. Dispens, som sålunda medges, gäller alla tjänster, för vilka äro fastställda enahanda kompetensvillkor som för den tjänst, i fråga om vilken dispens medgivits.

9 mom. För anställning i icke-ordinarie tjänst äger styrelsen att bestämma kompetensfordringarna i anslutning till vad som gäller för motsvarande ordinarie tjänst.

B. Utdrag av skrivelse den 5.9.53 från telegrafstyrelsens, personal- och kanslibyrå

Följande utbildningskrav tillämpas som regel för inträde i respektive karriärer.

A. *Telegrambärare m. fl.*

Folkskola.

B. *Kontorsbiträdeskarriären*

Folkskola, realexamen, normalskolekompetens eller — undantagsvis — högre utbildning. Utbildningskraven vid nyanställning anpassas efter de kunskapsfordringar den aktuella befattningen ställer. Som regel kräves utöver den allmänna skolutbildningen även färdighet i maskinskrivning.

B₁. *Kontorsskrivarkarriären*

Studentexamen eller motsvarande utbildning. (Denna rekryteringsväg användes endast i mycket begränsad omfattning.)

C. *Telefonistkarriären*

Folkskola.

D. *Telegrafexpeditörskarriären*

Realexamen eller normalskolekompetens. Rekryteringen sker numera via telefonistkåren (se nedan).

E. *Telegrafassistentkarriären*

Studentexamen (på reallinjen) eller ingenjörsexamen vid högre tekniskt läroverk.

F. *Radiotelegrafistkarriären*

Folkskola (i vissa fall realexamen), 1:a klass radiotelegrafistcertifikat.

G. *Verkstadsarbetare m. fl.*

Folkskola.

H. *Linjearbetare, förrädsarbetare m. fl.*

Folkskola.

I. *Ritbiträdeskarriären*

Folkskola eller realexamen jämte kartritningskurs eller annan motsvarande ritutbildning, i vissa fall teknisk realexamen eller motsvarande teknisk utbildning.

assistent- och telegrafexpeditörspersonal må följande anföras.

Telegrafassistenter utbildas vid av telegrafverket anordnade kurser, vilka omfatta c:a 19 månaders praktisk och teoretisk utbildning. För deltagande i telegrafassistentkurs förutsättes studentexamen på reallinjen eller ingenjörsexamen vid högre tekniskt läroverk. Vid antagning av elever till dylik kurs tages i princip icke särskild hänsyn till huruvida sökande tidigare innehar anställning vid telegrafverket.

Som regel brukar antalet i telegrafverket anställda sökande till assistentkurs vara mycket obetydligt. Under tioårsperioden 1943—1952 ha sammanlagt 129 personer genomgått telegrafassistentutbildning. Av dessa innehade endast 5 anställning vid telegrafverket, innan de antogs till assistentkurs.

För att tillgodose behovet av *telegrafpersonal* vid Stockholms telegrafstation har sedan senare hälften av 1930-talet anordnats ett antal kurser för utbildning av *expeditörer i telegrafjänst*. För deltagande i dylik kurs har krävts studentexamen, normalskolekompetens eller realexamen. Kurserna ha kungjorts bl. a. genom annonsering i dagspressen. Uttagning av eleverna har skett med ledning av vederbörandes skolbetyg, vilka poängvärderats efter vissa regler. Särskild hänsyn till huruvida sökande tidigare innehaft anställning vid telegrafverket har i princip icke tagits. Endast en mindre del av eleverna vid här avsedda kurser ha före antagningen till kurs varit anställda i telegrafverket.

Behovet av expeditörspersonal vid telegrafavdelningarna på landsortens stationer täckes — likaledes sedan senare hälften av 1930-talet — genom utbildning av *telefonister* för telegrafjänst. Till sådan utbildning kunna ifrågakomma dugande telefonister med skolunderbyggnad motsvarande den, som erfordrats för att vinna tillträde till ovannämnda kurser för utbildning av expeditörer i telegrafjänst. Uttagningen av

Beträffande rekryteringen till telegrafverkets kurser för utbildning av telegraf-

telefonister för här avsedd utbildning göres av Telegrafstyrelsen efter förslag, som avgivas av vederbörande distriktschefer.

Utbildningen bedrivs vid särskilda kurser, vilka i stort sett följa samma program som tillämpats vid de ovan behandlade kurserna för personal avsedd för Stockholms telegrafstation.

De telefonister, som erhålla telegrafutbildning, äro i främsta rummet avsedda att tillgodose behovet av reservpersonal för respektive hemortsstationers och kringliggande stationers telegrafavdelningar. I den mån telegrafexpeditörsbefattningar bli vakanta, tillsätts de emellertid med personal ur här ifrågavarande personalkategori. Telegrafutbildad telefonist, som pla-

ceras på vakantbliven, för framtiden behövlig telegrafexpeditörsbefattning, erhåller efter vissa regler befordran till telegrafexpeditörsgraden.

Fr. o. m. innevarande år har Telegrafstyrelsen beslutat övergå från den hittills vid Stockholms telegrafstation tillämpade direktrekryteringen av telegrafelever till samma ordning för rekrytering av telegrafpersonal, som gäller vid övriga centralstationer, d. v. s. rekrytering från telefonistkåren genom utbildning av telefonister för telegraftjänst. F. n. sker sålunda all rekrytering till telegrafexpeditörskarriären från telefonistkarriären.”

BILAGA 4

Förslag till ändring av 33 § instruktionen för generalpoststyrelsen

Nuvarande lydelse:

Mom. 4. Postexpeditör, förste postexpeditör och överpostexpeditör skola hava avlagt realexamen eller avgångsexamen från handelsgymnasium eller avgångsexamen, medförande normalskolekompetens, från högre läroanstalt för flickor eller studentexamen, dock under villkor i varje fall av vitsord om minst de insikter, som vid avläggande av realexamen erfordras för erhållande av betyget godkänd i modersmålet, geografi och matematik samt i engelska, franska och tyska språken.

Mom. 5. Postassistent och tjänsteman i Ca 21 eller högre lönegrad skola, där ej fråga är om specialtjänst eller om sådana befattningar, som omförmålas i mom. 7 här nedan, hava avlagt studentexamen med vitsord om minst godkända insikter i modersmålet, geografi och matematik samt i engelska, franska och tyska språken; styrelsen dock obetaget att, där särskilda skäl härför föreligga, å dylik befattning konstituera person, som avlagt annan i mom. 4 omförmäld examen.

Mom. 6. Ordinarie tjänsteman vid postverket må, ändå att han icke avlagt någon av de i mom. 4 och 5 föreskrivna examina, kunna konstitueras till postexpeditör, förste postexpeditör och överpostexpeditör samt till sådan i mom. 5 nämnd befattning, som tillsättes av styrelsen, under förutsättning att han ådagalagt särskild duglighet i tjänsten samt visat sig fylla fordringarna för realexamen i svenska språkets behandling i skrift, svensk språklära, samfärdsel- och allmän politisk geografi, aritmetik samt engelska eller tyska språket ävensom hava sådana kunskaper i franska språket, att han kan tillgodogöra sig den för dylika befattningar erforderliga fackutbildningen.

Föreslagen lydelse:

Mom. 4. Postexpeditör, förste postexpeditör och överpostexpeditör skola hava förvärvat kunskaper motsvarande dem, som vid avläggande av realexamen erfordras för erhållande av betyget godkänd i modersmålet, geografi, matematik samt engelska och tyska språken; dock att fordran på nämnda kunskaper i tyska språket må kunna eftergivnas beträffande den, som förvärvat goda kunskaper i engelska språket.

Mom. 5. Postassistent och tjänsteman i Ca 21 eller högre lönegrad skola, där ej fråga är om specialtjänst eller om sådana befattningar, som omförmålas i mom. 7 här nedan, hava avlagt studentexamen med vitsord om minst godkända insikter i modersmålet, geografi och matematik samt i engelska, franska och tyska språken; styrelsen dock obetaget att, där särskilda skäl härför föreligga, å dylik befattning konstituera person, som förvärvat i mom. 4 omförmälda kunskaper.

Mom. 6.
Momentet föreslås bliva upphävt.

BILAGA 5

Förslag till ändring av §§ 50 och 81 instruktionen
för järnvägsstyrelsen

Nuvarande lydelse:

§ 50.

Arkitekt, byrådirektör — — — högre avdelning.

För förste — — — beröm godkänd").

Chefen för — — — försvarsbyrån föreskrivits.

Förste aktuarien — — — matematik ingår.

En av — — — betyget "berömlig".

Annan aktuarie — — — är föreskriven.

Ombudsman ävensom — — — juridisk fakultet.

Lantmätare skall — — — till distriktslantmätarbefattning.

Uderingenjör med — — — extra lantmätare.

Annan underingenjör — — — tekniskt gymnasium.

Övriga tjänstemän — — — tekniskt gymnasium.

Huvudkassör, bokhållare och kontorskrivare ävensom förste kansliskrivare och kansliskrivare skola hava avlagt realskol-examen, dock under villkor av vitsord om godkända insikter i modersmålet, tyska, engelska, franska, geografi och matematik, eller ock kunna förete fullständigt avgångsbetyg från statens normalskola för flickor eller sådant högre läroverk för kvinnlig ungdom, beträffande vilket Kungl. Maj:t förordnar, att avgångsbetyg därifrån skall medföra enahanda kompetens som avlagd realskol-examen.

Finner styrelsen — — — dispens meddelats.

§ 81.

Förste baningenjör — — — högre avdelning.

Distriktssekreterare skall — — — till domarbefattning.

Militärassistent vid — — — enskilda järnvägar.

Föreslagen lydelse:

§ 50.

Arkitekt, byrådirektör — — — högre avdelning.

För förste — — — beröm godkänd").

Chefen för — — — försvarsbyrån föreskrivits.

Förste aktuarien — — — matematik ingår.

En av — — — betyget "berömlig".

Annan aktuarie — — — är föreskriven.

Ombudsman ävensom — — — juridisk fakultet.

Lantmätare skall — — — till distriktslantmätarbefattning.

Uderingenjör med — — — extra lantmätare.

Annan underingenjör — — — tekniskt gymnasium.

Övriga tjänstemän — — — tekniskt gymnasium.

Huvudkassör, bokhållare och kontorskrivare ävensom förste kansliskrivare och kansliskrivare skola hava förvärvat kunskaper motsvarande dem, som vid avläggande av realexamen erfordras för erhållande av betyget godkänd i modersmålet, geografi, matematik samt engelska och tyska språken; dock att fordran på nämnda kunskaper i tyska språket må kunna eftergivvas beträffande den, som förvärvat goda kunskaper i engelska språket.

Finner styrelsen — — — dispens meddelats.

§ 81.

Förste baningenjör — — — högre avdelning.

Distriktssekreterare skall — — — till domarbefattning.

Militärassistent vid — — — enskilda järnvägar.

Nuvarande lydelse:

Angfärjebefälhavare, förste styrman och reservbefälhavare samt andre styrman skola hava avlagt studentexamen eller avgångsexamen från handelsgymnasium eller teknisk elementarskola eller ock realskol-examen med skyldighet att, därest godkänt betyg i tyska eller engelska språken ej erhållits, förete av behörig lärare utfärdadt intyg om godkända insikter i det av dessa språk, i vilket godkänt betyg ej erhållits, motsvarande det för realskolexamen fastställda kunskapsmättet, eller hava såväl erhållit avgångsbetyg från klass 5 vid högre allmänt läroverk, real- eller samskola, som ock kunna förete intyg om godkända kunskaper i tyska och engelska språken, motsvarande de för realskolexamen fastställda. Angfärjebefälhavare samt förste styrman och reservbefälhavare skola dessutom innehava sjökaptensbrev, andre styrman hava avlagt sjökaptensexamen och innehava styrmansbrev samt tredje styrman innehava styrmansbrev. Övermaskinist och andre maskinist skola innehava maskinistbrev av 1:a klass (övermaskinistbrev) samt tredje maskinist innehava maskinistbrev av 2:a klass.

Baninspektör, maskininspektör, elektroingenjör och underingenjör skola hava avlagt teknisk examen åtminstone från teknisk elementarskola eller tekniskt gymnasium eller avgångsexamen från maskinyr-kesskolan vid tekniska skolan i Stockholm eller maskinfackskolan vid tekniska läroverket i Malmö under villkor, vad sistnämnda båda avgångsexamina beträffar, att desamma kompletteras genom realskol-examen med vitsord om godkända insikter i modersmålet, matematik, tyska, engelska och franska.

Förste trafikinspektör och trafikinspektör böra hava ådagalagt förfarenhet i järnvägsdrift. Därför skola dessa befattningshavare liksom också övriga ej särskilt nämnda tjänstemän vid distrikten inom lönegraderna A 15—A 27 — med undantag av ritare och tjänstemän inom mästargraderna — ävensom förste kansliskrivare och kansliskrivare hava avlagt studentexamen eller avgångsexamen från handelsgymnasium eller teknisk elementarskola eller tekniskt gymnasium eller real-examen (realskolexamen) under villkor, vad sist nämnda examen beträffar, av vitsord om godkända insikter i modersmål-

Föreslagen lydelse:

Angfärjebefälhavare, förste styrman och reservbefälhavare samt andre styrman skola hava förvärvat kunskaper motsvarande dem, som vid avläggande av realexamen erfordras för erhållande av betyget godkänd i engelska och tyska språken. Angfärjebefälhavare samt förste styrman och reservbefälhavare skola dessutom innehava sjökaptensbrev, andre styrman hava avlagt sjökaptensexamen och innehava styrmansbrev samt tredje styrman innehava styrmansbrev. Övermaskinist och andre maskinist skola innehava maskinistbrev av 1:a klass (övermaskinistbrev) samt tredje maskinist innehava maskinistbrev av 2:a klass.

Baninspektör, maskininspektör, elektroingenjör och underingenjör skola hava avlagt teknisk examen åtminstone från teknisk elementarskola eller tekniskt gymnasium eller avgångsexamen från maskinyr-kesskolan vid tekniska skolan i Stockholm eller maskinfackskolan vid tekniska läroverket i Malmö under villkor, vad sistnämnda båda avgångsexamina beträffar, att desamma kompletteras med kunskaper i modersmålet, matematik samt engelska och tyska språken motsvarande dem, som vid avläggande av realexamen erfordras för erhållande av betyget godkänd.

Förste trafikinspektör och trafikinspektör bör hava ådagalagt erfarenhet i järnvägsdrift. Därför skola dessa befattningshavare liksom också övriga ej särskilt nämnda tjänstemän vid distrikten inom lönegraderna Ca 19—33 — med undantag av ritare och tjänstemän inom mästargraderna — ävensom förste kansliskrivare och kansliskrivare hava förvärvat kunskaper motsvarande dem, som vid avläggande av realexamen erfordras för erhållande av betyget godkänd i modersmålet, geografi, matematik samt engelska och tyska språken; dock att fordran på nämnda kunskaper i tyska språket må kunna

Nuvarande lydelse:

let, tyska, engelska, franska, geografi och matematik, eller ock kunna förete fullständigt avgångsbetyg från statens normalskola för flickor eller sådant högre läroverk för kvinnlig ungdom, beträffande vilket Kungl. Maj:t förordnar, att avgångsbetyg därifrån skall medföra enahanda kompetens som avgångsbetyg från nämnda normalskola.

Finner styrelsen — — — dispens medgivits.

I övrigt — — — vid distrikt.

Föreslagen lydelse:

eftergivas beträffande den, som förvärvat goda kunskaper i engelska språket.

Finner styrelsen — — — dispens medgivits.

I övrigt — — — vid distrikt.

BILAGA 6

Förslag till ändring av 32 § instruktionen för telestyrelsen

Nuvarande lydelse:

3 mom. Telegrafkommissarie i lönegraden Ca 21, förste telegrafassistent, telegrafassistent, övertelegrafexpeditör, förste telegrafexpeditör och telegrafexpeditör skola ha avlagt realexamen eller annan examen, som medför minst motsvarande kompetens, samt äga vitsord om minst de insikter, som vid avläggande av realexamen erfordras för erhållande av betyget godkänd i modersmålet, fysik, geografi, matematik samt engelska, franska och tyska språken.

4 mom. Innehavare av tjänst i någon av lönegraderna Ca 23—37 skall ha avlagt studentexamen eller examen från högre tekniskt läroverk. Ingenjörspersonal i — — — i Göteborg.

Föreslagen lydelse:

3 mom. Telegrafkommissarie i lönegraden Ca 21, övertelegrafexpeditör, förste telegrafexpeditör och telegrafexpeditör skola ha förvärvat kunskaper motsvarande dem, som vid avläggande av realexamen erfordras för erhållande av betyget godkänd i modersmålet, geografi, matematik samt engelska och tyska språken.

4 mom. Innehavare av tjänst i någon av lönegraderna Ca 23—37 ävensom förste telegrafassistent och telegrafassistent skall ha avlagt studentexamen eller examen från högre tekniskt läroverk. Ingenjörspersonal i — — — i Göteborg.

Förslag till ändring av 23 i bestämmelserna för telestyrelsen

Telestyrelsen

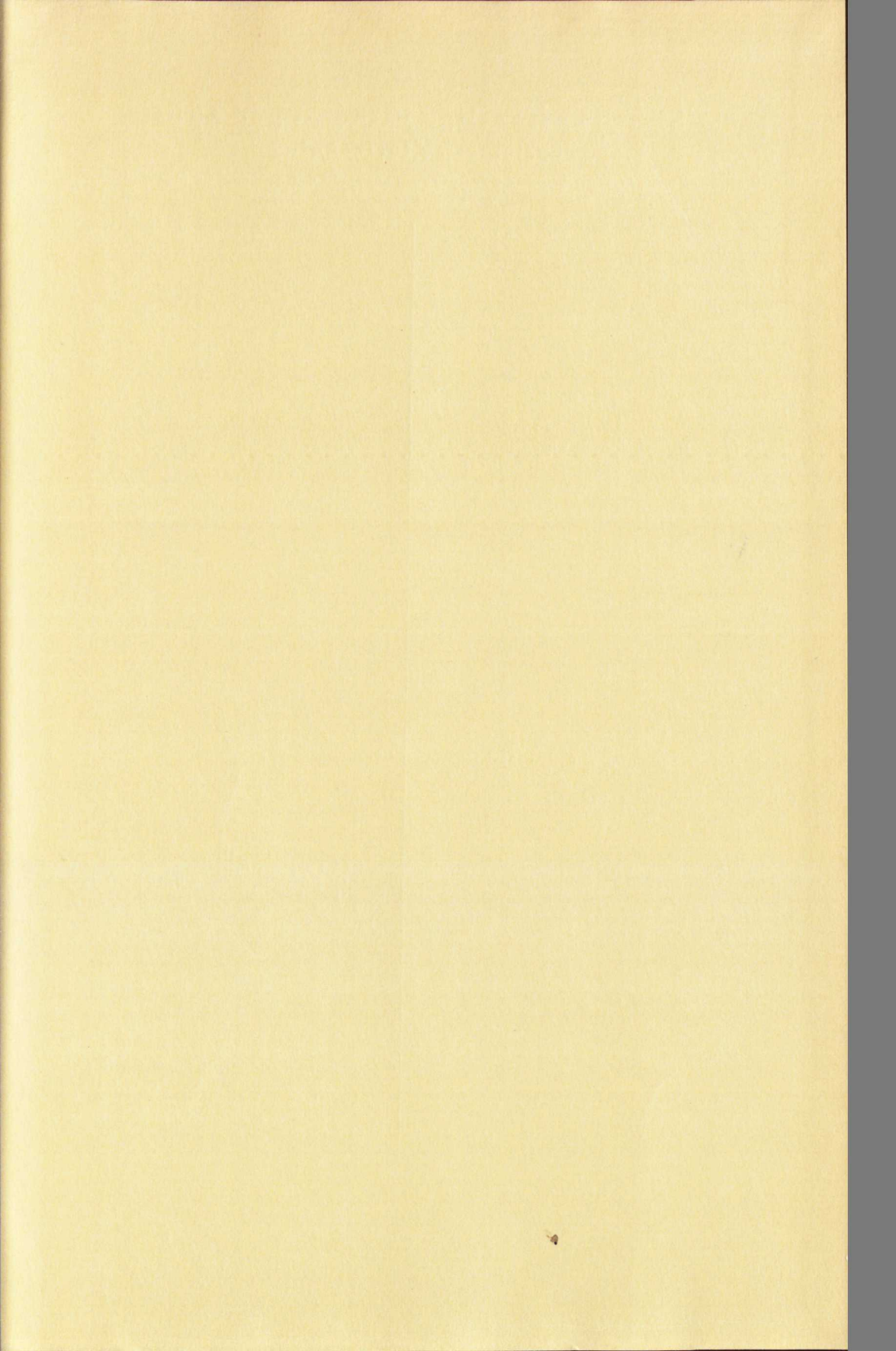
Telestyrelsen

23. Den som tillhandahåller tele-
tjänster skall ha tillräckligt
med personal för att kunna
utföra de tjänster som
krävs för att de skall kunna
erbjuda en god service.
Telestyrelsen skall ha rätt
att kräva att den som tillhandahåller
tjänster skall ha tillräckligt
med personal för att kunna
utföra de tjänster som
krävs för att de skall kunna
erbjuda en god service.

23. Den som tillhandahåller tele-
tjänster skall ha tillräckligt
med personal för att kunna
utföra de tjänster som
krävs för att de skall kunna
erbjuda en god service.
Telestyrelsen skall ha rätt
att kräva att den som tillhandahåller
tjänster skall ha tillräckligt
med personal för att kunna
utföra de tjänster som
krävs för att de skall kunna
erbjuda en god service.

23. Den som tillhandahåller tele-
tjänster skall ha tillräckligt
med personal för att kunna
utföra de tjänster som
krävs för att de skall kunna
erbjuda en god service.
Telestyrelsen skall ha rätt
att kräva att den som tillhandahåller
tjänster skall ha tillräckligt
med personal för att kunna
utföra de tjänster som
krävs för att de skall kunna
erbjuda en god service.

23. Den som tillhandahåller tele-
tjänster skall ha tillräckligt
med personal för att kunna
utföra de tjänster som
krävs för att de skall kunna
erbjuda en god service.
Telestyrelsen skall ha rätt
att kräva att den som tillhandahåller
tjänster skall ha tillräckligt
med personal för att kunna
utföra de tjänster som
krävs för att de skall kunna
erbjuda en god service.

Statens offentliga utredningar 1954

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.
Ärvdabalk. [6]
Betänkande angående instansordningen i vattenmål m. m.
[9]

Statsförvaltning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.
Bostadskollektiva kommittén. 2. Kollektivhus. [3]
Socialförsäkringsutredningen. 2. Moderskapsförsäkring
m. m. [4]
Vården vid ungdomsvårdsskolorna. [5]

Hälsa- och sjukvård.
Betänkande med utredning och förslag rörande hörselvården. [14]

Allmänt näringsväsen.
Elkraftförsörjningen. [12]

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.
Förslag till lag om sparbanker m. m. [10]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.
Andlig odling i övrigt.
Svensk namnbok 1954. [1]
Musikliv i Sverige. Betänkande med förslag till åtgärder för att främja det svenska musiklivets utveckling. [2]
Yrkesutbildningen. [11]
Om kompetenskrav. Betänkande avgivet av kompetensutredningen. [15]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.
Nordiska parlamentariska kommittén. 6. Upphävande av all passkontroll vid gränserna mellan de nordiska länderna. [7]
Nordisk kontakt. Betänkande om utgivande av en nordisk parlamentarisk tidskriftspublikation. [8]
En gemensam nordisk marknad. [13]